

Araştırma Makalesi

**KAPTAN-I DERYA KÜÇÜK HÜSEYİN PAŞA'NIN
RUMELİ SERASKERLİĞİ**

Ertan ÜNLÜ*

Öz: Osmanlı İmparatorluğu'nun Rumeli topraklarında 18. yüzyılın sonları ile 19. yüzyılın başlarında meydana gelen Pazvandoğlu İsyanı, imparatorluğun itibarını sarsacak derecede etkili olmuş bir isyandır. Dolayısıyla bu isyanın bastırılması, imparatorluk için temel önemdedir. Bu noktada da Osmanlı İmparatorluğu, Pazvandoğlu üzerine birçok sefer düzenlemiştir. Bunlardan biri de Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa'nın Rumeli seraskeri unvanıyla 10 Nisan 1798'de çıktığı seferdir. Buradan hareketle çalışma, Küçük Hüseyin Paşa'nın Rumeli seraskeri olarak çıktığı bu seferi konu edinmektedir. Böyle bir konuyu seçmemizdeki ana etken, bu seferin, Pazvandoğlu İsyanının gölgesinde kalmış olmasıdır. Oysaki seferin arka planında bir hizip çatışması vardır ve III. Selim üzerinde nüfuz sahibi olan Küçük Hüseyin Paşa, rakiplerinin girişimiyle zoraki bir şekilde Rumeli seferine yollanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küçük Hüseyin Paşa, Kaptan-ı Derya, Serasker, Rumeli, Vidin, Pazvandoğlu İsyanı.

**CHIEF ADMIRAL KUCUK HUSEYIN PASHA AS
THE RUMELIA SERASKER**

Abstract: The Pazvandoğlu Rebellion, which took place in the Rumelian territories of the Ottoman Empire at the end of the 18th and the beginning of the 19th centuries, was a revolt that was effective enough to shake the reputation of the empire. Therefore, the suppression of this rebellion was essential for the empire. At this point, the Ottoman Empire organized many campaigns on the Pazvandoğlu. On one of these campaigns, the Chief Admiral Küçük Hüseyin Pasha embarked on April 10, 1798 with the title of serasker of Rumelia. Thus, the study focuses on this expedition of Küçük Hüseyin Pasha, who joined this campaign as the serasker of Rumelia. The main reason for choosing this topic is that this

* Arş. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı, e-mail: eunlu@ankara.edu.tr. ORCID: 0000-0001-8192-0359

campaign was overshadowed by the Pazvandoğlu Rebellion. However, there was a clique conflict in the background of the campaign and Küçük Hüseyin Pasha, who had influence on Selim III, was sent to Rumelia campaign forcefully with the attempt of his rivals.

Keywords: Küçük Hüseyin Pasha, Chief Admiral, Serasker, Rumelia, Vidin, Pazvandoğlu Rebellion.

Extended Abstract: This article issues the Rumelia seraskership duty of Küçük Hüseyin Pasha, who served as chief admiral for nearly 12 years during the period of Selim III, when he was sent there to abolish the Pazvandoğlu rebellion. The aim of this study is to show how this subject, which is generally under the shadow of Pazvandoğlu Rebellion in the literature, is seen from the perspective of Küçük Hüseyin Pasha. As it will be discussed below, Küçük Hüseyin Pasha was appointed to this duty forcefully with the initiatives of his rivals and Selim III relied on Hüseyin Pasha for the abolishment of Pazvandoğlu Rebellion. From this side, it is important to say that this campaign was a matter of prestige for Küçük Hüseyin Pasha. Logistic and organization of the campaign is of a great importance for the study. The essential sources of this article are chronicles, archival sources and an expense register which contains the expenses of Küçük Hüseyin Pasha for the campaign. Therefore, firstly the appointment process of Küçük Hüseyin Pasha as Rumelia Serasker is evaluated in the article. Secondly, logistic and organization of the campaign are explained. Lastly, the campaign of Küçük Hüseyin Pasha and the later developments are analyzed.

With the “mabeyncilik” and “tebdilcilik” duties, Küçük Hüseyin Pasha was taken to the “hane-i hassa” after Selim III ascended to the throne and after six months, he became the “başçukadar” of the sultan. On March 10, 1792, Hüseyin Pasha was appointed as chief admiral with the title of vezaret and after marrying to Esmâ Sultan, daughter of Abdülhamid I, he became son in law to the dynasty (May 29, 1792). This rising, which is a sign of the value given by Selim III to the Küçük Hüseyin Pasha, also shows the power of their relationship. This connection was like fraternity and Küçük Hüseyin Pasha considered Selim III as his brother. Therefore, the relationship between Küçük Hüseyin Pasha and Selim III made the other statesmen envious. The arrows were turned to Hüseyin Pasha in a very short time, which was caused by the rising of Küçük Hüseyin Pasha's influence on Selim III. As pasha was evaluated as greedy, pompous and angry, it was planned that this influence had to be restrained immediately. The solution was his removal from payitaht in a way, because he did not

leave Istanbul except his routine navigation activities. At this point, Pazvandoğlu Rebellion, which transformed into a necrosis in the Rumelia lands of the empire, created an opportunity for his rivals. On December 13, 1797, Küçük Hüseyin Pasha was officially appointed to Rumelia seraskership.

In the direction of Münecimbaşı's request, Küçük Hüseyin Pasha started his campaign with "feth-i şerif kıraati" and the prayer of Mardinli Şeyh Efendi on April 6, 1798. After passing to Davutpaşa sahrası and completing the last preparations, he moved to Vidin on April 10, 1798. In a week, Hüseyin Pasha arrived to Büyükçekmece and Silivri (April 17, 1798). His coming to Edirne through Karıştıran and Havsa was April 21. Küçük Hüseyin Pasha, who pitched the tents on Sırık Meydanı, sent an advance guard under the command of Karaosmanzade (April 24, 1798). Hüseyin Pasha restarted his campaign to Vidin on April 28.

Serasker Küçük Hüseyin Pasha arrived to Basaraba in Rusçuk through Paşaköy and Karinabad on May 10 and to Plevne on May 14. In a short time, he passed İsmail Pınarı, Lom and Akçar and went to Çoban Köprüsü which is ahead of Vidbol Village, one and half an hour to Vidin (May 22, 1798).

Serasker Küçük Hüseyin Pasha took action immediately. He exchanged ideas with the pashas under his command about the campaign in the Çoban Köprüsü. After that, Hüseyin Pasha sent one sergeant, two orta ihtiyar and one master from the Janissary officers to Vidin Castle. When he could not receive information from the castle, Hüseyin Pasha started a war by attacking to Emincik, one of the men of Pazvandoğlu, in the village of Nevesil (Novasil), which is half an hour to Vidin, with more than 2000 men on May 28. In this war that continued until evening, the men with Emincik and more than one thousand cavalymen which were sent by Pazvandoğlu for help were destroyed, Emincik was wounded from his arm and chest and escaped to Vidin Castle. Although Küçük Hüseyin Pasha besieged Vidin from territory and Danube by a thin fleet, could not have any result and this struggle continued until autumn. Consequently, Pazvandoğlu was forgiven with the title of kapıcıbaşılık and Serasker Küçük Hüseyin Pasha returned to Istanbul retarded on March 1799.

Rumelia expedition, which Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Pasha campaigned with the attempt of his rivals, concluded with failure for the empire. Nearly an army of one hundred thousand men were sent to the region under the command of Küçük Hüseyin Pasha in order to quell the Pazvandoğlu Rebellion and could not gain success at any war except for some entrench wars and all the preparations of the empire were wasted.

The concern of the Ottoman Empire on Egypt problem at the same time had an importance on this failure. The empire had to make war on two spheres and gave more of the facilities and attention to Egypt. Egypt was fronted by an invasion of France, so it was prior to the Pazvandoğlu Rebellion which was seen as an internal issue. Therefore, the army sent to Pazvandoğlu under the command of Küçük Hüseyin Pasha could not be reinforced with soldiers, ammunition and rations and the salaries of the soldiers could not be paid regularly. Four months of campaign preparations of the empire in the winter did not create any solution to the situation. When the soldiers, who were generally paid by ayans and pashas and sent to the region in the winter conditions, showed pertinacity, thus the situation of the army turned into an inextricable status.

Besides, the failure of Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Pasha on Pazvandoğlu was not only connected to Egypt problem and campaign organization. Tactics and army power of Pazvandoğlu also had impact on this failure. Pazvandoğlu, who collected a lot of supporters, was a prominent periphery actor in the transforming world of the empire and with his applied politics and socio-economic order, he became a significant figure of the Rumelia. Therefore, the situation in Vidin went beyond the boundaries of Küçük Hüseyin Pasha.

The wish of ayan and pashas under the command of Küçük Hüseyin Pasha for the success of the campaign was also disputable. They procrastinated to Küçük Hüseyin Pasha, some of them gave reason of their unpaid soldiers and some of them asserted their lands were threatened. Serasker Hüseyin Pasha was even betrayed by Seyyid Ali Pasha, whom he helped to rise. Therefore, in a way, it is possible to say that Hüseyin Pasha was alone in Vidin and made war against more than one Pazvandoğlu.

Giriş

Bu makale, III. Selim döneminde (1789-1807)¹ yaklaşık on iki yıl kaptan-ı derya olarak hizmet etmiş olan Küçük Hüseyin Paşa'nın (1757/58-1803)² Pazvandoğlu İsyanı'nı³ bastırmak üzere görevlendirildiği Rumeli seraskerliğini konu edinmektedir. Bundaki amaç, literatürde genellikle Pazvandoğlu İsyanı gölgesinde kalmış olan bu konunun, Küçük Hüseyin Paşa penceresinden nasıl gözüktüğünü resmetmektir. Nihayetinde Küçük Hüseyin Paşa, aşağıda da görüleceği üzere, rakiplerinin girişiyle zoraki olarak bu vazifeye getirilmiştir ve III. Selim, Pazvandoğlu İsyanı'nın bastırılması noktasında Hüseyin Paşa'ya aşırı güvenmektedir. Bu açıdan, bu seferin, Küçük Hüseyin Paşa nezdinde bir prestij meselesi olduğunu belirtmek gerekir. Bu minvalde seferin lojistik ve organizasyonu çalışma

---

¹ III. Selim dönemiyle ilgili birkaç çalışma için bkz.: Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, c. V, TTK, Ankara 2007, s. 1-85; Stanford J. Shaw, *Eski ve Yeni Arasında Sultan III. Selim Yönetiminde Osmanlı İmparatorluğu*, Kapı Yay., İstanbul 2008; *Nizâm-ı Kadim'den Nizâm-ı Cedid'e III. Selim ve Dönemi*, Edt.: Seyfi Kenan, İSAM Yay., İstanbul 2010; *III. Selim: İki Asrın Dönemecinde İstanbul*, Edt.: Coşkun Yılmaz, İstanbul 2010; Virginia H. Aksan, *Kuşatılmış Bir İmparatorluk Osmanlı Harpleri 1700-1800*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2011, s. 185-266; Kadir Üstün, *The New Order and Its Enemies: Opposition to Military reform in the Ottoman Empire, 1789-1807*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Colombia University, 2013; Ali Yayıoğlu, *Partners of the Empire: The Crisis of the Ottoman Order in the Age of Revolutions*, Stanford University Press, Stanford, California 2016; Aysel Yıldız, *Crisis and Rebellion in the Ottoman Empire The Downfall of a Sultan in the Age of Revolution*, I.B. Tauris, London, New York 2017.

² Küçük Hüseyin Paşa'yla ilgili bkz.: Nejad Göyünç, "Kapudan-ı Deryâ Küçük Hüseyin Paşa", *Tarih Dergisi*, c. 2, S. 3-4, İstanbul 1952, s. 35-50; aynı yazar, "Hüseyin Paşa, Küçük", *DİA*, c. 19, İstanbul 1999, s. 6-8; Mehmed Süreyya, *Sicil-i Osmanî*, c. 3, Haz.: Nuri Akbayar, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 1996, s. 724; Münir Aktepe, "Husayn Pasha (Küçük Hüseyin Pasha)", *The Encyclopedia of Islam*, c. III, 1986, s. 627-628; J. H. Mordtmann, "Hüseyin Paşa (Küçük)", *İA*, c. 5/1, İstanbul 1987, s. 654-655; Ertan Ünlü, "Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa'nın Gelirleri ve Giderleri", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, c. 40/69, 2021, s. 234-265.

³ Pazvandoğlu ve isyanı hakkında bkz.: A. Cevat Eren, "Pazvand-oğlu, Osman (1758-1807)", *İA*, c. 9, İstanbul 1988, s. 532-535; Robert W. Zens, *The Ayanlık and Pasvanoğlu Osman Paşa of Vidin in the Age of Ottoman Social Change 1791-1815*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Wisconsin-Madison, 2004; aynı yazar, "Pasvanoğlu Osman Paşa and the Paşalık of Belgrade, 1791-1807", *International Journal of Turkish Studies*, 8, 2002, s. 88-104; Rossitsa Gradeva, "Osman Pazvantoğlu of Vidin: Between Old and New", *Princeton Papers: Interdisciplinary Journal of Middle Eastern Studies*, vol. XIII, 2005, s. 115-161; Nagehan Üstündağ, *Power Politics in the Ottoman Balkan Provinces: A Case Study of Pazvandoğlu Osman*, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006; Kemal Beydilli, "Pazvandoğlu Osman", *DİA*, c. 34, İstanbul 2007, s. 208-210; Ali Yavuz, *Vidin Ayanı Pazvantoğlu Osman'ın Faaliyetleri ve Merkezi Hükümetle İlişkileri*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar 2010; Yücel Özkaya, *Osmanlı İmparatorluğunda Dağlı İsyanları (1791-1808)*, TTK, Ankara 2020.

için temel önemdedir. Dolayısıyla araştırmanın ana kaynağı, dönemin kronikleri ve diğer arşiv belgeleri ile birlikte, sefere özgü Küçük Hüseyin Paşa'nın harcamalarını içeren masraf defteridir.⁴ Bu doğrultuda makalede öncelikle Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa'nın Rumeli seraskeri olarak atanma süreci değerlendirilecektir. Ardından seferin lojistik ve organizasyonu irdelenecektir. Son kerte ise Küçük Hüseyin Paşa'nın sefere çıkışı ve akabinde yaşanan gelişmeler incelenecektir.

Küçük Hüseyin Paşa'nın Rumeli Seraskerliğine Atanma Süreci

Onlu yaşlarında imparatorluk hizmetine giren Küçük Hüseyin Paşa, yaklaşık yirmi beş yıllık saray tecrübesinin ardından hanedan damadı bir kaptan-ı deryaya dönüşmüştür. Onun bu dönüşümünde, imparatorluğun kabuklarını kırmaya çalışarak yeni bir düzen kurmaya çabalayan hamisi III. Selim'in rolü büyüktür. Zira birlikte büyüdüğü III. Selim'in 1789'da imparatorluk tahtına çıkışıyla mabeyncilik ve tebdilcilik görevleriyle hane-i hassaya alınan Küçük Hüseyin Paşa, altı ay gibi kısa bir süre içinde padişahın başçukadarlığına getirilmiştir. Ardından 10 Mart 1792'de vezaret rütbesiyle kaptan-ı deryalığa atanan Hüseyin Paşa, I. Abdülhamid'in kızı Esmâ Sultan'la kıyılan nikâhla (29 Mayıs 1792) hanedana damat olmuştur.⁵

III. Selim'in Küçük Hüseyin Paşa'ya ne kadar değer verdiğinin göstergesi olan bu yükseliş, aynı zamanda onlar arasındaki bağın kuvvetini resmetmektedir. Zaten bu bağ, bir abi kardeş mertebesinde ve Hüseyin Paşa büyük biraderi olarak III. Selim'i görmektedir.⁶ Dolayısıyla Küçük Hüseyin Paşa ile III. Selim meyanındaki bu yakınlık, diğer devlet adamlarının kıskançlığını celbetmiş ve oklar kısa sürede Hüseyin Paşa'ya çevrilmiştir.⁷ Çünkü haris, kendini beğenmiş ve çabuk öfkelenen bir

⁴ Küçük Hüseyin Paşa'nın Rumeli seraskerliğine özgü masraf defteri, Osmanlı Arşivi'nde Topkapı Sarayı Müzesi Arşiv Fonu'nda 02106 numara ile kayıtlıdır. Bu defter, zaman aralığı olarak 13 Aralık 1797-8 Aralık 1798 (23 C 1212-29 C 1213) tarihlerini kapsamaktadır. Defterin içeriğinde ise Küçük Hüseyin Paşa'nın Rumeli seraskerliğine ait "cânib-i mîrî"den gelen meblağlar ile sefere özgü harcamalar yer almaktadır. Bkz.: *TSM.A.d.* 02106.

⁵ N. Göyünç, "...Küçük Hüseyin Paşa", s. 35-39; aynı yazar, "Hüseyin Paşa, Küçük", s. 6; M. Süreyya, *Sicil-i Osmanî*, c. 3, s. 724; M. Aktepe, "Husayn Pasha...", s. 627-628; J. H. Mordtmann, "Hüseyin Paşa (Küçük)", s. 654-655; E. Ünlü, "Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa...", s. 237-238.

⁶ Ünlü, "a.g.m.", s. 238.

⁷ S. Shaw'a göre, III. Selim'in iktidarının en büyük trajedisini, görevlerinin bahsettiği güç ve geliri kullanan farklı siyasi fraksiyonların birbirlerine karşı verdikleri mücadeledir. Bu

mizaca sahip olarak değerlendirilen Küçük Hüseyin Paşa'nın⁸, III. Selim üzerindeki nüfuzu gün geçtikçe artmıştır. Bunun da bir an önce dizginlenmesi lazımdır. Çözüm ise, rutin seyrüsefer faaliyetleri dışında İstanbul'dan ayrılmayan Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa'nın, bir şekilde payitahttan uzaklaştırılmasıdır. Ancak bunun için bir fırsat gereklidir.

İmparatorluğun Rumeli topraklarında bir kangrene dönüşen Pazvandoğlu İsyanı, rakip hizip için bu fırsatı yaratmıştır. Zira III. Selim, Rusya ve Avusturya'nın alttan alta destek vererek, müdahil olmak için uygun bir zaman kolladığı⁹ bu meseleyi önemsemekte, ayrıca bununla ilgili bir sonuca varılmamasından hayıflanmaktadır. Bu, III. Selim'in, hınzırlar

---

noktada III. Selim'in Koca Yusuf Paşa'yı sadrazamlıktan azletmesi ve yerine Melek Mehmed Paşa'yı getirmesiyle, Çelebi Mustafa Reşid Efendi, Küçük Hüseyin Paşa, valide sultan kethüdası Yusuf Ağa, Tatarcık Abdullah Efendi, Mahmud Raif Efendi, Mehmed Raşid Efendi ve Ebubekir Ratib Efendi'den oluşan ıslahatçı grup otoriteye hâkim olmuştur. Ancak bu grup arasındaki koalisyon, Nisan 1792'den itibaren husumete dönüşmüştür. Zira valide sultan ile kethüdası Yusuf Ağa, Küçük Hüseyin Paşa'nın nüfuzunu kırmak maksadıyla III. Selime baskı yaparak, onu Akdeniz'e göndertmişlerdir. Küçük Hüseyin Paşa, kendisine karşı yapılan bu girişimi, Akdeniz'den başarılı bir şekilde dönerek savuşturmuştur. Akabinde de düşmanlarından öç almaya koyulmuş ve bu sırada darphane nazırı olan Yusuf Ağa'yı görevinden aldrtırmıştır. Valide sultan sayesinde gücünü ve nüfuzunu koruyan Yusuf Ağa da, yeniçerileri yatıştırmak ve desteklerini tekrar kazanmak amacıyla Çelebi Mustafa Reşid'i Ekim 1792'de sadaret kaymakamlığından azlettirmiştir. Reisülküttap Mehmed Raşid Efendi ve Şeyhülislam Dürrizade Arif Efendi ile ittifak kuran Yusuf Ağa, Küçük Hüseyin Paşa ve Tatarcık Abdullah Efendi'ye karşı güç kazanmıştır. Ardından Mehmed Raşid Efendi, Fransa ile yürütülen müzakerelerde devletin küçük düşürüldüğünü bahane ederek, Tatarcık Abdullah Efendi'nin görevinden men edilmesini sağlamıştır. Güç dengesinin Yusuf Ağa'nın başını çektiği fraksiyon lehine değiştiği sırada III. Selim, Ağustos 1794'te Mehmed Raşid Efendi'yi reisülküttaptlıktan alarak, yerine Küçük Hüseyin Paşa'nın adamı Dürrî Mehmed Efendi'yi atamıştır. Akabinde III. Selim, yine Küçük Hüseyin Paşa'nın adamlarından biri olan İzzed Mehmed Paşa'yı, Melek Mehmed Paşa'nın yerine sadrazamlığa getirmiştir. Böylece güç dengesi tekrar Küçük Hüseyin Paşa'nın lehine değişmiştir. Fakat bu denge, 1798'de İzzed Mehmed Paşa'nın azledilmesi ve yerine valide kethüdası Yusuf Ağa ile yakın ilişkisi olan Yusuf Ziya Paşa'nın sadrazam olmasıyla yeniden bozulmuştur. Her ne kadar Küçük Hüseyin Paşa Mısır seferi sırasında Osmanlı ordusunun uğradığı yenilgileri Yusuf Ziya Paşa aleyhine kullansa da, pek başarılı olamamış ve Yusuf Ziya Paşa sadrazam olarak kalmayı sürdürmüştür. III. Selim dönemindeki hizipler ve bunların arasındaki mücadeleler hakkında geniş bilgi için bkz.: S. J. Shaw, *Eski ve Yeni Arasında Sultan III. Selim...*, s. 114-121, 505-520; A. Yıldız, *Crisis and Rebellion...*, s. 130-161; Fatih Yeşil, *İhtilâller Çağında Osmanlı Ordusu Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyoekonomik ve Sosyopolitik Değişim Üzerine Bir İnceleme (1793-1826)*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2016, s. 258-336.

⁸ N. Göyünç, "...Küçük Hüseyin Paşa", s. 49; aynı yazar, "Hüseyin Paşa, Küçük", s. 7.

⁹ *HAT* 266/15482, 51/2382, 138/5715, 41/2092, 1336/52111.

olarak nitelediği dağlıların, imparatorluğu aleme maskara eylediği¹⁰ ve ortadan kaldırılmalarıyla alakalı tedbir alınsa da, ya aman dileyerek müsaade olunduğu ya da “Osman Efendi gitsin, Ahmed Bey gitsin” gibi düşüncelerle devlet adamlarının müsamahası hakkındaki şikâyetinden anlaşılmaktadır.¹¹ Bu doğrultuda Rumeli valisinin masallar anlattığını dahi vurgulayan III. Selim¹²,

“Senden oldu benden oldu deyu birbiriniz ile ihtilâf eylemeyin. Şuna dokunur buna dokunur demeyüb Allah'ın 'avniyle şu hınzırların vücûdlarını kaldırın. Her ne tedbir lâzım ise eyleyün. Lakırdılar istemem. Eşkîyânın başını isterim. 'Aklınızı başınıza devşirin.”

sözleriyle, vezirini sert bir dille uyarmaktadır.¹³ Dolayısıyla dağlılar konusunda çaresiz olan III. Selim'in, Pazvandoğlu İsyanı'nı halletmek üzere Küçük Hüseyin Paşa'nın görevlendirilmesine hayır demesi pek de mümkün değildir. Nihayetinde III. Selim nezdinde nüfuz ve güç bakımından Mustafa Reşid Efendi'den sonra gelen Küçük Hüseyin Paşa¹⁴, onun en güvenilir adamlarından biridir. Zaten Hüseyin Paşa'nın hasımları da III. Selim'in paşaya karşı olan bu güvenini sarsmanın peşindedir ve ellerinde onu Pazvandoğlu İsyanı'na serasker atılmaktan başka bir koz da yok gibidir. Bunu Ahmed Cevdet şöyle ifade etmektedir:

“Kapudân-ı Deryâ Hüseyin Paşa'nın ser'askerliği münâsebet alub Hüseyin Paşa'nın nüfûz ve ikbâli ise sâ'ir vükelâ ve müteneffizân üzerine tagallüb ve tahakküm derecesine varmış olduğundan eğer muzaffer olursa Pasbanoğlu gâ'ilesi ber-taraf olarak bu sûretle matlûb husûle geleceği ve olamaz ise kendüsü ikbâl ve i'tibârdan düşerek bâri ânın enf-i istikbârı kırılmış olacağı ve hiç olmaz ise müddet-i giyâbında vükelâ nefes almış olacakları mütâla'ası dahi kendülerince bir fâ'ide-i zâtîye idi.”¹⁵

Görüldüğü üzere, Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa'nın İstanbul'dan uzaklaştırılmasının hasımları için tek çare olduğu muhakkaktır.¹⁶ Dolayısıyla onlar, bu konuda ellerinden geleni yapmıştır. Bu noktada da öncelik III. Selim'i ikna etmektir. Zira Küçük Hüseyin Paşa dışında,

¹⁰ Pazvandoğlu İsyanı hakkında Paris, Hamburg ve Frankfurt gazetelerinde çıkan haberlerle ilgili bkz.: HAT 138/5715, 140/5808, 142/5900.

¹¹ HAT 174/7538.

¹² HAT 64/2777.

¹³ HAT 174/7538.

¹⁴ S. J. Shaw, *Eski ve Yeni Arasında Sultan III. Selim...*, s. 116.

¹⁵ Ahmed Cevdet, *Tarih-i Cevdet*, c. 6, Dersaadet 1309, s. 295.

¹⁶ Muhtemelen bu hasımlar, dipnot 7'de de görüldüğü üzere, Küçük Hüseyin Paşa'nın mücadele halinde olduğu valide kethüdası Yusuf Ağa ve ekibi olmalıdır.

Rumeli valisi Mustafa Paşa ve Erzurum valisi Yusuf Paşa'lar da serasker adayı olarak değerlendirilmektedir.¹⁷ Bu açıdan, onlar yerine Küçük Hüseyin Paşa'nın bu göreve tercih edilmesi, III. Selim'e şöyle gerekçelendirilmiştir:

“Bu maddeye beher hâl başka bir kuvvetlü ve müfüzlu ve şânlu vezîrin dahi me'mûriyeti lâzım gelir. Âher vezîr olsa zıddiyet ve nefsâniyet tekevvünüyle maslahat fâsîd olur. Bu ser'askerlik hasr-ı istikrâ'i ile kapudân paşaya münhasırdır. Kapudân paşa ser'asker oldukda zıddiyet ve nefsâniyet mülâhazaları bi'l-küllîye ber-taraf olur. Kapudân paşa ile bi'l-müzâkere Rumili vâlisi Sofya ve Niş ve havâlisini muhâfaza ve sedd-i ma'âbere dikkat ederek bir koldan, vesâ'ir iktizâ edenler bir koldan ve kapudân paşa dahi bir koldan yürüyüb bu kadar mesâfeyi bu üç kol ancak ihâta edebilir. İhâtasız iş bitmez ve Rumili vâlisi vesâ'irleri kapudân paşayı çekememek şöyle dursun zanlarımıza göre ser'askerliğini istimâ' ettikleri gibi cümlesine hayât-ı tâze hâsıl olur ve mezbûr Pasbanoğlu şîrâre-i şekâvet ve fesâdını her tarafa sirâyet ettirmesi yalnız cem' eylediği 'asâkirin irsâliyle olmayub havâdârlarından ve ba'zen Rumili kaçgûnlarından üzerlerine ta'yin eylediği şekâvetkârların tedbirleriyle olduğu ve bunlar kangı mahalli zabt ederler ise ol mahallin ahâlisi dahi zarûri tâbi' ve ol şekâvetkârlara 'asker oldukları cihetler ile olmağla kapudân paşa ser'asker oldukda bu makûleler ile muhârebe iktizâ etmeyüb müşârün ileyh o makûleye haber irsâl ve şîmdiye dek etdiğin şekâvetler ma fûvdür fî-mâba'd Pasbanoğlu tarafdarlığını biragub tarafıma gelesin der. Bu sûretle o makûlenin ekseri korkmayub kapudân paşa bizi kurtarır deyu gelirler. Bu vechile Pasbanoğlu'nun hâricde olan kuvvetlerinin ekseri zâ'il olub iş suhûlet kesbeder. Âheri ser'asker olsa böyle olmayub bu gürûhların her biriyle başka başka muhârebe iktizâ eder ve hem evvelki meclisde müzâkere olunduğu üzere kapudân paşa ser'askerliğinde Tuna'ya gidecek ince donanma dahi başka dürlü kullanılır. Sâ'irin ser'askerliğinde öyle olmaz. İşte kapudân paşa ser'askerliğinin min-küllî'l-vücûh rûchâniyeti âsiyân-ı mezkûre ile iştibâhdan 'ârî vechile zâhir oldu.”¹⁸

Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa'nın Pazvandoğlu İsyanı'nı bastırmak için neden serasker olması gerektiğiyle ilgili ileri sürülen bu gerekçeler, III. Selim üzerinde bir etki yaratmıştır. Zira 27 Kasım 1797'de toplanan meşveret meclisinde bu konu konuşulmuş ve Küçük Hüseyin Paşa'nın görevlendirilmesi uygun bulunmuştur.¹⁹ Ancak Hüseyin Paşa'nın bundan haberi yoktur. Ona bu haberi ileten, bizzat III. Selim'in kendisi olmuştur: *“Benim vezîrim, kapudân paşayı gördüm ve söyledim, gidecektir.”* Fakat Hüseyin Paşa, ilkbahardan önce cepheye hareket etmemek; vazifesi sona ermeden donanmaya dönmesi istenmemek, Anadolu valisi Ali Paşa'nın

¹⁷ HAT 178/7907.

¹⁸ HAT 186/8779.

¹⁹ HAT 186/8779, 223/12477, 226/12581.

Eflak'a gönderilmesi ve kendisine seraskerlik kürkü ile unvanı verilmemesi şartlarını efendisine sunmuştur.

Küçük Hüseyin Paşa'nın bu şartları karşısında şaşkın olan III. Selim, paşaya, “*Fransızlar için Akdeniz tarafına iktizâ edersen nasıl olur*” sorusunu sormuştur. Hüseyin Paşa'nın cevabı ise, şöyledir: “*Ben re'is efendi ile söyleşeyim siz de mülâhaza edin*”. Bunun üzerine III. Selim, durumu sadrazamına şöyle iletir:

“*Benim Fransızlar dediğim dört şartın mülâhazası içündür. İşte bu dünkü sohbetlerimize uymadı. Mülâhaza edesiz. Re'is efendiyle gizlü söyleşecektir. Sana yazdığımı kapudân paşa duymasun. Re'ise söyle Fransızları illet ettiğim bahara kalmak için idi. Benim paşa ile meclisimi ve sana yazdığımı ve dünkü meclisi tecâhül edüb güzelce söyleşesün.*”²⁰

Küçük Hüseyin Paşa her ne kadar dört şart ileri sunmuş olsa da, doğrudan III. Selim'in kendisine iletmiş bu görevi kabul etmiştir. Zira hasımlarına karşı efendisinin bir sözünü iki etmemelidir. Dolayısıyla bu, onun için bir itibar meselesidir. Nihayetinde III. Selim ona aşırı güvenmekte ve bu konuda seferin ilerleyen aşamalarında paşasına şöyle cesaret vermektedir:

“*Eyvel ve âhir me'mûr olduğun hıdemât-ı hümâyûnumda ne vechile sa'y eylediğini ve bu maslahatda senden gayrı gice gündüz çalışur ve kariben bitdiğini ister me'mûrlarda kimse olmadığını bilürüm.*”²¹ *Sen ki kapudân-ı deryâ ve ser'asker-i zafer-rehber Hüseyin Paşa'sın. Sana her vechile hüsn-i nazar-ı şâhânem ber-kemâl olmağla, görevim seni, me'mûr olduğun iş bu maslahat-ı ehemmin serî'an itmâmuna bezl-i maddûr eyleyesin. Cenâb-ı Hakk muvaffak eyleye âmin.*”²²

III. Selim ile görüşmesinden kısa bir süre sonra Küçük Hüseyin Paşa'ya kürk giydirilerek, paşanın hem kara hem de deniz ve nehri kapsayan²³ Rumeli seraskerliği resmileştirilmiştir (13 Aralık 1797).²⁴ Bu açıdan Hüseyin

²⁰ HAT 181/8263.

²¹ TSMA.e. 524/38.

²² C.AS. 372/15382; HAT 221/12262.

²³ “*Berren ve bahren*”, “*berren ve nehren*”. Bkz.: C.AS. 372/15382, 624/26337.

²⁴ N. Göyünç, Küçük Hüseyin Paşa'nın 1 Aralık 1797'de Vidin'e serasker tayin edildiğini belirtse de, Ahmed Vâsıf Tarihi ile TSMA.d. 02106 numaralı masraf defterinde Küçük Hüseyin Paşa'nın 13 Aralık 1797 (23 C 1212)'de Rumeli seraskerliğine atandığı vurgulanmaktadır. Karşılaştırma için bkz.: N. Göyünç, “...Küçük Hüseyin Paşa”, s. 39; aynı yazar, “Hüseyin Paşa, Küçük”, s. 7; Ahmed Vâsıf Efendi, *Mehâsinü'l-âsâr ve Hakâ'iku'l-Ahbâr*, Haz.: Hüseyin Sarıkaya, Çamlıca Yay., İstanbul 2017, s. 268; TSMA.d. 02106, s. 2b. A. Yavuz, Şanizade Tarihi'ne atf yaparak, Küçük Hüseyin Paşa'nın şartlarının kabul edildiği ve Rumeli'ye serasker olarak tayin olduğu haberinin, paşanın Gemlik Tersanesi'nde gemi yapımını teftiş ettiği bir sırada bildirildiğini belirtmektedir. Ancak bu mümkün değildir. Zira Hüseyin Paşa'ya ait masraf defterinden, paşanın, 28

Paşa'nın rakipleri, onu Rumeli seraskeri atamak noktasında gösterdikleri çabalarının karşılığını almıştır.

Sefer Hazırlığı, Lojistik ve Organizasyon

İmparatorluğun bitmek bilmeyen iktidar oyunlarının sonucu olarak, zoraki bir şekilde Rumeli seraskerliğini kabul etmek durumunda kalan Küçük Hüseyin Paşa, görev tevdiinin ardından baharda çıkacağı seferin hazırlıklarına başlamıştır. Zaten bu noktada imparatorluk da elinden geleni yapmıştır.²⁵ Nihayetinde Pazvandoğlu'nun Rumeli'yi tehdidi, Hüseyin Paşa'nın atanmasından çok önceye dayanmakta ve dolayısıyla oyuna sonradan dahil olan paşanın bir an evvel meseleye adapte edilmesi lazım gelmektedir.

Öncelikle imparatorluk, Pazvandoğlu'nun ortadan kaldırılması için Şeyhülislam Dürriade Mehmed Arif Efendi'den fetva alma yoluna gitmiştir. Zira hem Pazvandoğlu'nun Yeniçeri Ocağı'yla bağlantısı vardır ve bu bağlantının koparılması lazımdır hem de İslam'ın İslam üzerine kılıç çekmesi asker tarafından hoş görülmediğinden, Hüseyin Paşa'nın maiyetine tayin olunan ordunun sefere ikna edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, Rumeli ahalisinin imparatorluğa güvenleri sağlanarak, onların Pazvandoğlu'na olan bağlılıkları zayıflatılmalıdır.²⁶ Haddizatında Vidin haricinde kırk bin taraftara sahip olan Pazvandoğlu²⁷, yöre halkı ile arasında kopmaz bir ittifak kurmuştur.²⁸ İlaveten o, civardaki köylerden

---

Temmuz-17 Ağustos 1797 (3-23 S 1212) tarihleri arasında Gemlik Tersanesi'ni ziyaret ettiği anlaşılmaktadır. Karşılaştırma için bkz.: A. Yavuz, *Vidin Ayanı Pazvantoğlu...*, s. 37; *TSMAd. 02099*, s. 4a-5b.

²⁵ Osmanlı ordusunun sefer hazırlığı, lojistik ve organizasyonu hakkında detaylı bilgi için bkz.: Hakan Yıldız, *Haydi Osmanlı Sefere! Prut Seferi'nde Organizasyon ve Lojistik*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2006; V. H. Aksan, *Kuşatılmış Bir İmparatorluk...*; Mesut Uyar- Edward J. Erickson, *Osmanlı Askeri Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2014; F. Yeşil, *İhtilaller Çağında Osmanlı Ordusu...*; Ömer Gezer, *Kale ve Nefer Habsburg Serhaddinde Osmanlı Askeri Gücü (1699-1715)*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2020; Kahraman Şakul, *II. Viyana Kuşatması Yedi Başlı Ejderin Fendi*, Timaş Yay., İstanbul 2021.

²⁶ *C.AS. 996/43532; HAT 177/7820, 226/12581, 1410/57323*; Ahmed Vâsıf Efendi, *Mehâsimü'l-âsâr...*, s. 267-268; Ahmed Cevdet, *Tarih-i Cevdet*, c. 6, s. 296-297, 401-402.

²⁷ *HAT 51/2387, 64/2777*.

²⁸ *HAT 52/2432*.

Vidin Kalesi'ne²⁹ epey insan yerleştirerek, imparatorluk ordusuna kurşun atmaları konusunda onları baskı altında tutmuştur.³⁰

Padişahlarının dostuna dost, düşmanına düşman olacaklarını belirten yeniçerilerin ittifakıyla sorunsuz bir şekilde Pazvandoğlu'nu ocaktan uzaklaştıran imparatorluk³¹, halkı da yanına çekmek için elinden gelen gayreti göstermiştir. Bu noktada alınan fetva ilgi tutularak, Pazvandoğlu'nu ölü ya da diri yakalayanların mükâfatlandırılacağı etrafa duyurulmuştur. Ayrıca, Pazvandoğlu'nun adamlarından tövbekâr olanlara dokunulmayacağı, Pazvandoğlu'na yardım edilmemesi, eğer yardım eden olursa onların da cezalandırılacağı, Vidin civarına kimsenin gitmemesi, gidenlerin geri dönmeleri gibi hem halkı teşvik eden hem de ikaz eden hükümler bölgeye yollanmıştır.³² Bu doğrultuda dönemin Eflak voyvodasının Vidin halkına yazdığı mektup ilgi çekicidir. Zira mektubunda voyvoda, dostluk ve komşuluğun gereği bir boyun borcu olarak Vidin halkına seslenmekte, onları Pazvandoğlu meselesinde şöyle ikna etmeye çabalamaktadır:

*Pazvandoğlu padişaha karşı isyan eden bir haindir ve katli hakkında padişahın kesin emri bulunmaktadır. Yine de size, benimle ittifak edin, ben başa çıkar ve af olurum derse, bu bir plandır. Çünkü artık ona tuğ değil, bölükbaşılık bile layık görülmez. Katlinden başka bir netice yoktur. Nihayetinde yüz bin asker, top ve humbaralarla dolu bir ince donanmayla kaptan-ı derya üstüne gelmektedir. Bu konuda karar sizindir. Ya Pazvandoğlu'nu vererek padişahın lütfuna layık olun ya da askere karşı gelerek top ve humbara yağmuru altında canınızdan olun.*³³

İmparatorluğun ahaliyi yanına çekmek için gösterdiği bu gayretler takdire şayandır. Ancak yukarı tükürseler bıyık, aşağı tükürseler sakal olan halkın,

²⁹ Vidin ve Vidin Kalesi hakkında geniş bilgi için bkz.: Hava Selçuk, *Tuna Boyunda Bir Osmanlı Kenti Vidin XIX. Yüzyıl*, Çizgi Kitabevi Yay., Konya 2013; Nagehan Üstündağ Özdemir, *18. Yüzyılda Vidin Şehrinin Sosyo-Ekonomik Panoraması (1790-1808)*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2014; Mahir Aydın, *Vidin Kalesi Tuna Boyu'ndaki İnci*, Ötügen Neşriyat, İstanbul 2015.

³⁰ HAT 46/2267, 63/2762.

³¹ HAT 222/12427, 223/12477, 226/12581.

³² AE.SSLM.III 92/5554, 92/5555, 92/5556, 92/5557, 92/5559, 103/6236, 203/12117, 206/12264, 206/12265, 217/12729, 242/14091, 251/14597, 350/20126, 355/20374, 355/20389, 356/20397, 356/20410, 356/20422, 356/20423, 356/20429, 356/20435, 359/20577, 359/20578, 359/20595, 362/20723, 362/20737, 362/20738, 364/20791, 364/20792, 376/21450, 376/21451, 391/22634, 391/22635, 391/22639, 391/22644, C.ADL. 10/642; C.AS. 372/15382; C.DH. 7/319, 55/2722, 271/13537, 277/13835, 286/14287, 332/16591; C.ZB. 23/1128, 41/2016, 56/2782, 61/3045; HAT 52/2425, 55/2522, 55/2523, 64/2784, 221/12287; TSMA.e. 855/39.

³³ TSMA.e. 475/25, 475/26.

bu uyarılara çok da kulak asmadıkları ortadadır. Zira ahali, her ne kadar devlete itaatini bildirirse de, kimi zaman kendilerine gelen fermanın mührünü açmadan Pazvandoğlu'na göndermekten geri durmamıştır.³⁴ Elbette ki bu, onların iki ateş arasında kalmasından kaynaklıdır. Fakat yine de bundan kaçamayacakları aşikârdır. Nihayetinde Pazvandoğlu'nu ortadan kaldırmak noktasında her yolu mübah sayan imparatorluk, çok kararlı bir şekilde Rumeli seferine hazırlanmakta ve bu işi kökten bitirme niyetiyle hareket etmektedir. Zaten Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa'nın serasker atanması da bu sebeptendir ve bu, Pazvandoğlu'na zaaf ile korku vermiştir.³⁵

Her ne kadar Babıali geciktirse de, Küçük Hüseyin Paşa'ya bir talimname verilmesini uygun gören imparatorluk³⁶, Pazvandoğlu meselesinde Küçük Hüseyin Paşa'nın emrinde ve onunla ittifak halinde çalışacak diğer kişilere de talimatlar göndermiştir. Bu talimatlara göre Anadolu valisi Seyyid Ali Paşa, maiyetinde olan askerle Eflak'a geçerek, top ve humbara tedarikinden sonra Vidin civarındaki Kalafat ve Ada bölgesine gelecektir. Silistre valisi Osman Paşa ise, kale kuşatması için yirmi adet balyemez top ile birlikte humbara ve havanları "sefine" ve "şalope"lere koyarak, vakit kaybetmeden Vidin'e intikal edecektir. Silistre valisinin Vidin'e ulaşmasına kadar geçen zamanda da Rumeli valisi Mustafa Paşa devreye girecektir. Onlara, Bosna valisi Mustafa Paşa, Adana valisi Yusuf Paşa, Çirmen mutasarrıfı Hüseyin Paşa, Erzurum valisi Yusuf Ziya Paşa, Palaslı Mehmed Paşa, Yanya mutasarrıfı Tepedelenli Ali Paşa, Tırhala mutasarrıfı Seyyid Osman Paşa, Numan Paşa gibi Anadolu ve Rumeli'deki diğer vali, ayan, mutasarrıf, voyvoda da eşlik edecektir.³⁷

Anadolu valisi Seyyid Ali Paşa 15.000; Silistre valisi Osman Paşa, Tırhala ve Köstendil mutasarrıfı Seyyid Osman Paşa ve Çirmen mutasarrıfı

³⁴ HAT 46/2267, 51/2378, 52/2425, 52/2432, 53/2480, 61/2717.

³⁵ HAT 61/2695.

³⁶ HAT 1435/58984.

³⁷ AE.SSLM.III 4/192, 4/193, 4/194, 4/195, 226/13221, 236/13735, 242/14091, 243/14179, 342/19765, 391/22639, 391/22642, 391/22643; C.AS. 84/3912, 182/7904, 185/8011, 217/10838, 221/9417, 221/9418, 229/9735, 234/9893, 234/9894, 274/11390, 276/11453, 383/15854, 430/17899, 431/17905, 565/23705, 624/26337, 737/30902, 753/31715, 807/34273, 814/34583, 904/38968, 921/39808, 1013/44370, 1019/44679, 1026/45017, 1078/47525; C.DH. 210/10467, 217/10838, 283/14104, 328/16372; C.ML. 46/2133; C.ZB. 20/965, 54/2666, 60/2952; HAT 47/2288, 51/2378, 61/2712, 62/2740, 62/2749, 64/2783, 76/3140, 220/12191, 220/12240, 221/12270, 1410/57330, 1412/57537, 1412/57546, 1412/57560, 1435/58968, 1435/58969; İE.AS. 89/8234; KK.d. 13, 14; TSMA.e. 475/21, 475/25, 509/49, 509/51; TSMA.d. 5740.

Silahdar Hüseyin Paşa 20.000; Bosna valisi Mustafa Paşa 15.000 ila 20.000; Rumeli valisi Mustafa Paşa, Hüseyin Paşa, Ali Paşa ve Derviş Paşa 30.000; Yanya mutasarrıfı Tepedelenli Ali Paşa 15.000; Palaslı Mehmed Paşa 3.000; Kürd Osman Paşa 1.500 askerle Küçük Hüseyin Paşa'nın emrine girmiştir. Bunlara, geri hizmetlerin yanı sıra, Anadolu ve Rumeli'den toplanacak yaklaşık 30.000 civarı asker ile 12.000 “meştâ-nişîn” askeri ve ince donanma, topçu, arabacı, lağımçı, humbaracı ocaklarından müteşekkil bir birlikle sefere katılacak Küçük Hüseyin Paşa'nın kuvvetleri de eklendiğinde, aşağı yukarı Eflak voyvodasının yazmış olduğu 100.000 rakamına yakın bir ordu hazır edilmiştir.³⁸

Sefere kimlerin katılacağı ve nasıl hareket edileceği konularını düzenleyen imparatorluk, gerekli hazırlıklar³⁹ için Hüseyin Paşa'nın maiyetine bir ordu defterdarı tayin etmiştir.⁴⁰ Ayrıca hem Küçük Hüseyin Paşa'ya hem de diğer görevlilere hazineden para gönderilmiştir. Sadece Küçük Hüseyin Paşa'ya yola revan oluncaya kadar iletilen meblağ yaklaşık 1.300.000 kuruştur. Sefer sırasındaki ödemelerle birlikte bu rakam 1.500.000 kuruşa ulaşmıştır. Zira Hüseyin Paşa, ordunun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sık sık imparatorluktan para talebinde bulunmuştur.⁴¹ Öteki görevlilerin

---

³⁸ AE.SSLM.III 3/116, 36/2091, 55/3271, 104/6303, 138/8329, 163/9804, 164/9840, 164/9841, 164/9842, 167/9991, 236/13735, 242/14091, 245/14254, 342/19721, 362/20726, 362/20727, 391/22639, 391/22642, 391/22643, 391/22644; C.AS. 27/1238, 31/1430, 84/3912, 134/5951, 163/7192, 166/7298, 187/8075, 204/8761, 221/9417, 221/9418, 229/9735, 294/12193, 332/13739, 362/14988, 373/15427, 380/15703, 409/16906, 581/24461, 587/24735, 605/25509, 624/26337, 631/26624, 726/30448, 763/32200, 814/34583, 818/34756, 836/35647, 916/39561, 928/40133, 964/41970, 970/42226, 996/43553, 1014/44428, 1032/45303, 1045/45905, 1096/48406, 1152/51252; C.BH. 140/6754, 216/10068; C.DH. 4/166, 7/319, 56/2754, 249/12424; C.ZB. 9/417, 60/2952; DBŞM.d. 6703; HAT 42/2131, 62/2723, 70/2943, 220/12231, 220/12240; TSMA.d. 5740; TSMA.e. 475/25. Literatürde de 80.000 ile 120.000 arasında bir ordu toplandığı belirtilmiştir. Bkz.: Y. Özkaya, ...Dağlı İsyancıları, s. 53; A. C. Eren, “Pazvand-oğlu...”, s. 534; R. W. Zens, *The Ayanlık and Pasvanoğlu...*, s. 1, 137-139; V. H. Aksan, *Kuşatılmış Bir İmparatorluk...*, s. 228.

³⁹ Fransa, yapılan hazırlıkların kendisi için olduğunu zannederek Osmanlı İmparatorluğu'ndan bir açıklama istemiştir. Bunun üzerine imparatorluk, yeni bir savaşa mahal vermemek amacıyla hem Fransa hem de Rusya ve Avusturya'ya, durumun böyle olmadığını, tedariklerin Pazvandoğlu'nun ortadan kaldırılması dolayısıyla gerçekleştiğini dostane bir şekilde ifade etmiştir. Bkz.: HAT 245/13795, 1410/57271, 1410/57302.

⁴⁰ C.AS. 531/22196; HAT 220/12231.

⁴¹ Hüseyin Paşa, emri altındaki diğer paşaların onu sıkıştırması dolayısıyla sık sık para talep etmekte ve bu taleplerini şöyle gerekçelendirmektedir: “... *Vidin üzerinde olan me'mürlerin akçe husûsunda müzâyakaları ve bendeleri vardığım gibi cümlesi ibtidâ akçe isteyecekleri anlaşıldı. Mâdâm ki 'uhde-i çâkerânemde ser'askerlik 'unvâm vardır ve kâffe-i me'mürin taraf-ı çâkeriye mürâca'at eylemeleri savb-ı devletlerinden yazılmışdır ve Vidin'e*

istekleri ile eşkiyanın gasp ettiği 70 kese de düşünüldüğünde, tek bir sefer organizasyonunun imparatorluk maliyesini ne kadar zora soktuğu ortadadır.⁴² Zaten bu sefere akçe yetiştirmeyi kendisine vazife edinen III. Selim'in⁴³, hazineden memurlar ile asker ve mühimmata 20.000 kese harcanmasına rağmen bir sonuç alınamamasıyla ilgili Hüseyin Paşa'ya yaptığı serzeniş, bunu anlaşılır kılmaktadır. Üstüne bir de Fransa'nın Mısır'ı işgali eklenince, durum içinden çıkılmaz bir hal almış ve bu Küçük Hüseyin Paşa'ya III. Selim tarafından şöyle anlatılmıştır: “*Fransız seferi zuhûruna mebni ne kadar masraf zuhûr itdi ve akçede neler çekiliyor bilürsün ve hazînelerimin hâli dahi ra'nâ ma'lûmundur.*”⁴⁴

Pazvandoğlu meselesinin çözümü noktasında maddi imkânlarını sonuna kadar kullanan imparatorluğun, sefer hazırlıkları bunlarla sınırlı değildir. Zira işi kökten halletmek isteyen imparatorluk, topyekûn teyakuzdadır ve her şeyin kusursuz olması için elinden geleni yapmaya çabalamaktadır. İstanbul ile Edirne arasına beş yeni menzil kurdurulması ve bu menzillere bütün tedarikleriyle beraber yirmişer beygir konması, bunun bir yansımasıdır. Haddizatında imparatorluğa 10.000 kuruşa mal olan bu beygirlerin, ellerinde “pençe ve sahlı fermân” olmayan hiç kimseye verilmemesi, özellikle vurgulanmıştır.⁴⁵

---

inşâ' allah me'mûr olduğum maslahatı görmek için gideyoruz ve cümleyi cenk ü kitâle sevk edeceğim. Müzâyakada olanlara akçem yokdur virememe akçesiz geldim denilemez...”
Bkz.: HAT 62/2749.

⁴² 20 Aralık 1797 ve 10 Ekim 1797 tarihleri arasında Pazvandoğlu meselesi için darphane hazinesi ile irad-ı cedid hazinesinden çıkan meblağ 7.999.517,5 kuruştur. Başka bir kayıтта bu hazinelere Pazvandoğlu gâilesine 3.389.945,5 kuruş harcandığı belirtilmektedir. Ordu defterdarının yaptığı harcamalar ise 5.391.767 kuruştur. Bkz.: AE.SSLM.III. 139/8384, 169/10054, 301/17604, 345/19885; C.AS. 31/1436, 534/22347, 581/24461, 587/24706, 858/36738, 876/37579, 931/40304, 964/41935, 1210/54743; C.BH. 6/273, 114/5531, 146/7023, 163/7192, 227/10579, 244/11318; C.DH. 67/3347; C.ML. 50/2327, 316/12975, 553/22764, 623/25654, 662/27089; C.ZB. 49/2406; D.BŞM.d. 6608, 6609, 6649, 6692, 6703; D.BŞM.VDH.d. 17091; HAT 39/1992, 41/2077, 41/2083, 42/2137, 42/2158, 43/2191, 44/2203, 46/2253, 47/2288, 48/2313, 51/2378, 51/2384, 51/2399, 60/2672, 60/2673, 62/2749, 64/2777, 70/2943, 71/2998, 78/3217, 165/6856, 208/11051, 219/12091, 220/12248, 220/12258, 249/14121, 1220/54743, 1410/57261, 1410/57266, 1410/57287, 1410/57325, 1412/57552; TSMA.e. 475/21, 746/23, 866/5; TSMA.d. 02106, 2113, 2114.

⁴³ “Bu günlerde akçe erişdirmek vâcibedir.”; “Tiz münâsib mikdâr akçe gitsün.”; “Bunun çâresine bakılmalıdır.”; “Şimdi akçe lâzım iken irâd-ı cedidden darbhâneye havâle olamaz. Gayret edüb beher hâl cümlesini virsinler. İmrâr-ı vakt istemem.” Bkz.: HAT 62/2749, 73/3039, 78/3217, 220/12248, 220/12258, 1410/57261, 1410/57287, 1410/57292, 1412/57556; TSMA.e. 855/38.

⁴⁴ TSMA.e. 475/27, 524/38.

⁴⁵ C.DH. 17/846; C.NF. 10/491.

Bölgeyle iletişimin kolay sağlanabilmesi amacıyla oluşturulan bu menziller, sefer için imparatorluğun yaptığı tek altyapı hazırlığı değildir. Zira imparatorluk, Vidin'e ulaştırılacak mühimmatın nakliyesinde üs olarak kullandığı Varna Kalesi ile ordunun geçeceği yollardaki köprü ve kaldırımları da tamir ettirmiştir. Ayrıca Vidin ile Kalafat arasında yer alan Ada'ya Seyyid Ali Paşa tarafından inşa ettirilecek köprünün malzemeleri de Silistre'den tedarik edilmiştir.⁴⁶

Baharda çıkılacak seferin insan gücü ve altyapı faaliyetlerini organize eden imparatorluk, seferin sorunsuz şekilde yürütülmesinde son derece önemli olan gıda maddeleri, silah, cephane vesair mühimmatın temini ile bunların istenilen yer ve zamanda ordunun kullanımına hazır hale getirilmesine de özen göstermiştir. Zira hareket halindeki bir orduyu, hızlı, kesintisiz ve yeterli ikmalle desteklemek, seferin gidişatı için elzemdir.

İmparatorluk bunun bilincindedir. Dolayısıyla İstanbul'dan Edirne'ye ve Edirne'den Sofya ile Şumnu'ya kadar olan mahallerdeki menzillere 114.000 kile arpa, 18.986 kile un, 30.386 kantar saman ve 4.363 araba odun temin edilmesini etraf kazalardan talep etmiştir.⁴⁷ Yine yeteri miktarda zahire satın alınarak Edirne, Niş, Varna, Rusçuk ve Silistre ambarlarına konulması istenmiştir.⁴⁸ İsakçı, Silistre ve Rusçuk ambarlarındaki 40.000 kile buğday da öğütürülmüştür.⁴⁹ Ordu Vidin sahrasına ulaştığında Eflak ve Boğdan'dan 272.416 kile arpa, 13.250 kile buğday, 65.000 kile un hazırlanarak, Lom'a irsali uygun görülmüştür.⁵⁰ Davutpaşa sahrası ile vesair yerlerde, başta Hüseyin Paşa ve maiyeti olmak üzere⁵¹, askere verilecek tayinatlar da belirlenmiştir: 18.250 kile un, 155.800 kile arpa,

⁴⁶ AE.SSLM.III 144/8721; C.AS. 357/14770, 864/37043, 1099/48522; C.NF. 4/166, 44/2199; HAT 40/2044, 46/2253.

⁴⁷ Arpa, İstanbul kilesi ile 20 para; un, İstanbul kilesi ile 40 para; samanın kantarı 30 para; odunun iki çekisi 40 para. Bkz.: C.AS. 1040/45649; C.ZB. 56/2782; C.ML. 48/2214.

⁴⁸ C.AS. 270/11195, 858/36738; D.MKF.d. 31107, 31114, 31116.

⁴⁹ C.AS. 966/42040.

⁵⁰ Eflak voyvodası, kıtlık nedeniyle asker tayinatı için istenen arpa, un ve peksimeti Eflak'tan karşılayamasa da, çeşitli yerlerden satın alarak temin etme yoluna gitmiş ve bunların bedelleri irad-ı cedid hazinesinden ödenmiştir. Bkz.: AE.SSLM.III 405/23359; C.AS. 777/32908, 904/38956, 952/41337; C.DH. 43/2133; C.HR. 57/2813; HAT 136/5589; TSMA.e. 855/38.

⁵¹ Hüseyin Paşa maiyetine günlük 40 çıkım ekme ve 3 kile arpa verilmektedir. Bkz.: C.AS. 986/43034, 1205/54000; C.BH. 38/1820.

25.000 kantar saman, 12.500 kantar peksimet.⁵² Rumeli kazalarından mübayaa olunan 45.000 koyun ile askerın konakladığı mekânlarda dağıtılan etler de bunlara ilavedir.⁵³ Ancak bu gıda maddelerinin sefer esnasında kâfi gelmediğinin altını çizmek gerekir. Çünkü sık sık zahire sıkıntısı yaşandığı imparatorluğa bildirilmiştir.⁵⁴

Sefer için gerekli mühimmatın teminine gelince; Hüseyin Paşa'nın maiyetine cebahaneden 22 havan, 2.000 kantar barut, 69.000 deste fişek, 300 tüfek, 500 çadır, 50.000 kazık, 2.000 hasır, 50 kösele, 50 yağmurluk ile bıçak, bez, kâğıt, kova, saka takımı, kilim, merhem gibi malzemeler verilmiştir.⁵⁵ Yine Hüseyin Paşa ile beraber gidecek toplar için 44.000 yuvarlak ile 42.200 misketin imali Pravişte çorbacısından istenmiştir.⁵⁶ Ancak bunlar bir ön hazırlık mahiyetindedir. Zira sefer esnasında Küçük Hüseyin Paşa'ya külliyetli barut ve top irsal edilmiştir.⁵⁷

Gerek gıda maddeleri gerekse top, havan, cephanesair mühimmatın nakli ve taşınması için 3 gemi, 18 mavna, 305 araba kullanılmıştır. Bunlara, Eflak ve Boğdan'ın yanı sıra, Selanik, Kastamonu, Adana, Aydın, Kütahya, Akşehir gibi Anadolu ve Rumeli'deki kazalardan satın alınarak temin edilen 1.634 beygir, 628 öküz ve manda, 100 katır ile 98 katar deve de eşlik etmiştir.⁵⁸

---

⁵² AE.SSLM.III 43/2515, 270/15589; C.AS. 108/4858, 379/15680, 969/42176; C.BH. 11/517, 184/8679, 217/10110; C.ML. 662/27089; D.BŞM.PKE.d. 12340; HAT 116/4674; TSMA.e. 755/12.

⁵³ Satın alınan her bir koyun için yapılan ödemeler şöyledir; erkek koyun 3,5 kuruş, dişi koyun 2,5 kuruş. Bkz.: AE.SSLM.III 101/6102, 101/6103, 107/6514, 323/18772, 323/18773, 323/18774, 325/18846; D.BŞM.KSB.d. 12092; D.GNK.d. 24064; D.MKF.d. 31799.

⁵⁴ C.AS. 603/25408; C.BH. 38/1820; HAT 41/2083, 42/2131, 43/2190, 44/2206, 45/2230, 46/2272, 46/2278, 47/2288, 47/2292, 70/2943, 73/3053.

⁵⁵ AE.SSLM.III 3/116, 342/19721, 342/19734, 407/23431; C.AS. 34/1540, 86/4014, 88/4067, 88/4070, 94/4299, 183/7927, 187/8075, 277/11500, 409/16885, 470/19612, 605/25509, 800/33912, 979/42662, 986/43034, 1040/45650, 1057/46485, 1066/46920, 1078/47499, 1093/48242, 1205/54000; C.BH. 6/258, 38/1820, 91/4353, 168/7946, 203/9487, 207/9684; C.İKTS. 5/217; C.SH. 11/520; D.BŞM.d. 6523; D.BŞM.CBH.d. 18517, 18519.

⁵⁶ C.AS. 343/14239, 1078/47525; C.BH. 54/2564.

⁵⁷ AE.SSLM.III 134/8144; C.AS. 503/21030; HAT 48/2314.

⁵⁸ AE.SSLM.III 3/116, 312/18171, 342/19734; C.AS. 34/1540, 86/4014, 88/4070, 134/5988, 138/6133, 187/8075, 241/10145, 272/11271, 332/13739, 422/17500, 427/17744, 565/23705, 605/25509, 620/26180, 649/27316, 777/32908, 1017/44556, 1037/45523,

İmparatorluğun sefer için gerekli hazırlıkları yaptığı bu süreçte, yukarıda da vurguladığımız gibi, Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa da kendini yeni vazifesine adapte etmeye çalışmıştır. Bir yandan asker, silah, çadır, at, saman vesair temin etmeye çabalayan Hüseyin Paşa, diğer yandan da Anadolu'dan İstanbul'a gelen askerlerin barınmasıyla uğraşmıştır. Ayrıca onların bir kısmının Varna'ya sevk edilmesi de meşguliyetleri arasındadır.⁵⁹ Elbette ki bu, emri altındaki diğer görevlilerle olan koordinasyonla mümkün olmaktadır. Zaten Hüseyin Paşa da hem Rumeli'den hem de Rumeli'ye gidecek olan görevlilerden tatarları aracılığıyla sık sık bilgi almaktadır.⁶⁰ Haddizatında bu, başarı için olmazsa olmazdır. Aksi takdirde sonucun iyi olmama olasılığı yüksektir. Kaldı ki Hüseyin Paşa da bunu riske etmemektedir. Nihayetinde bu sefer, Hüseyin Paşa'nın kendini ispat edeceği bir prestij meselesidir ve dolayısıyla o, her şeyi yakından takip etmektedir.⁶¹

Bu doğrultuda Vidin halkına buyruldu bile yollayan Serasker Küçük Hüseyin Paşa⁶², hazırlıklarını tamamlayarak görev yerine giden Anadolu valisi Seyyid Ali Paşa ile Gelibolu'da⁶³ bir görüşme de gerçekleştirmiştir. 8 Şubat 1798'de gerçekleştirilen bu görüşmede, Seyyid Ali Paşa'ya seferle ilgili gerekli talimatları veren Hüseyin Paşa, Seyyid Ali Paşa'nın Rumeli valisi Mustafa Paşa ile olan sürtüşmesi nedeniyle, Sofya ve Şumnu'dan ziyade, Edirne, Tırnova, Niğbolu ve Rahova üzerinden Vidin'e ulaşmasını tavsiye etmiştir. Ardından İstanbul'a dönerek işlerine devam eden Küçük Hüseyin Paşa, Seyyid Ali Paşa'ya Rumeli'ye memur edildiğini içeren bir emrin iletilmesini talep etmiştir.⁶⁴ Artık sıra Hüseyin Paşa'nın yola düşmesindedir. Ancak buna geçmeden evvel Küçük Hüseyin Paşa'nın yaklaşık dört ay süren sefer hazırlığıyla ilgili bir iki şey söylemek lazımdır:

1096/48406, 1145/50909; C.BH. 6/258, 89/4264, 91/4353, 216/10068; C.DH. 176/8775, 276/13781; C.ZB. 7/335; HAT 116/4674.

⁵⁹ Hüseyin Paşa'nın sefer hazırlıkları ve yaptığı masraflar hakkında bkz.: *TSMA.d. 02106*.

⁶⁰ *TSMA.d. 02106*.

⁶¹ *HAT 1410/57287*.

⁶² *HAT 51/2378*.

⁶³ Seyyid Ali Paşa, 15 Ocak 1798'de Kütahya'dan hareket etmiş ve on beş konakta Gelibolu'ya gelebileceğini Küçük Hüseyin Paşa'ya bildirmiştir. Bkz.: *HAT 44/2203, 62/2740, 222/12367, 1410/57316, 1410/57317*.

⁶⁴ *HAT 60/2688*. Pazvandoğlu İsyanı'na görevlendirilen Seyyid Ali Paşa ve diğer kişilerin isimleri Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa'ya gönderilen hatt-ı hümayunda yer aldığından, bu kişilere ayrıca bir hatt-ı hümayun verilmesine gerek duyulmamıştır. Fakat Hüseyin Paşa'nın isteği yerine getirilmiştir. Bkz.: *HAT 220/12191; TSMA.e. 509/49*.

Öncelikle Küçük Hüseyin Paşa'nın yola çıkmak üzere bahar aylarını seçmesi bilinçli bir tercihtir. Nihayetinde sefer için bir süreç gereklidir ve tedariksiz şekilde kış şartlarında harekete geçmek, akıllı karı değildir. Zaten bunun farkında olan Küçük Hüseyin Paşa, “*Kış içinde gidüb ma'âzallah rezil olmam. 'Askersiz ne yapayım.*” sözleriyle III. Selim'i ikna etmiştir⁶⁵ ve bu çok yerindedir. Zira Hüseyin Paşa, oyuna sonradan dahil edilmiştir ve Aksan'ın vurguladığı gibi Vidin'deki durum onun denetleme kapasitesinin çok ötesindedir.⁶⁶ Haddizatında yaklaşık sekiz ay süren seferin sonucu da, aşağıda görüleceği üzere, bunu teyit etmektedir.

İkinci olarak, Küçük Hüseyin Paşa'nın yaklaşık dört ay süren sefer hazırlığı ile seferin lojistik ve organizasyonu, “Osmanlı ordusunun savaşa imtihanı”nı⁶⁷ gözler önüne serer niteliktedir. Nihayetinde asker, zahire ve mühimmat tedarigi sefere kâfi gelmemiş, ödenen maaşlarla birlikte imparatorluk maliyesi ağır yük altına girmiştir.

Serasker Küçük Hüseyin Paşa'nın Vidin Yolculuğu

Bir aktör olarak oyuna sonradan dahil edilen Serasker Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa'nın yaklaşık dört ay süren sefer hazırlığının ardından III. Selim'e verdiği sözü tutarak yola revan olması, gelenek olduğu üzere, müneccimbaşının belirlediği uğurlu tarihin akabinde gerçekleşmiştir. Bu tarih 4 Nisan 1798'dir. Zira müneccimbaşı, önce tuğ dikilmesi, ardı sıra Davutpaşa sahrasına hareket ve müteakiben iki, üç ya da dört gün zarfında sefere yürüyüş için bu zamanı uygun görmüştür.⁶⁸

Müneccimbaşının bu önerisini dikkate alan Küçük Hüseyin Paşa, “feth-i şerîf kırâat”i ve Mardinli Şeyh Efendi'nin duası eşliğinde 6 Nisan 1798'de sefer tuğunu dikmiştir.⁶⁹ Ardından Davutpaşa sahrasına geçen Hüseyin Paşa, son hazırlıklarını tamamlayarak, 10 Nisan 1798'de Vidin'e doğru harekete geçmiştir.⁷⁰ Zaten serasker paşanın daha fazla beklemesi de

⁶⁵ HAT 181/8263.

⁶⁶ V. H. Aksan, *Kuşatılmış Bir İmparatorluk...*, s. 228.

⁶⁷ F. Yeşil, *İhtilaller Çağında Osmanlı Ordusu...*, s. 154.

⁶⁸ HAT 219/12077, 220/12228.

⁶⁹ TSMA.d. 02106, s. 10a. Sefer sırasında yapılan merasimlerle ilgili geniş bilgi için bkz.: İsmail H. Uzunçarşılı, “1224 (1809) Senesinde Rus Seferine Gidecek Olan Kapukulu Ocaklarının İstanbuldan Hareketleri Esnasında Teşrifat Mucibince Yapılan Merasim”, *Belleten*, c. VII/25, 1943, s. 101-111; H. Yıldız, *Haydi Osmanlı Seferi!...*, s. 21-26; Hacı Ali Genç, *XVI-XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Ordularının Sefere Gidiş Merasimleri*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2006.

⁷⁰ D.GNK.d. 24064, s. 6b; Ahmed Vâsif Efendi, *Mehâsinü'l-âsâr...*, s. 275; N. Göyünç, “...Küçük Hüseyin Paşa”, s. 41; aynı yazar, “Hüseyin Paşa, Küçük”, s. 7. Y. Özkaya, Küçük

mümkün değildir. Zira imparatorluk, düzenlenen harekâtın bir an önce başlaması noktasında paşayı sıkıştırmaktadır.⁷¹ Çünkü hem Pazvandoğlu ve adamları, her ne kadar diğer görevliler engel olmaya çalışsa da, gün geçtikçe faaliyetlerini arttırmakta⁷² hem de beş aydır bölgede olan asker, artık tahammülü kalmadığından ordudan kaçmaktadır.⁷³ Ayrıca Rumeli'ye gitmesi gereken birlikler de hava şartlarından dolayı tam olarak bölgeye ulaşmamıştır.⁷⁴ Bir de kar kış dinlemeden eşkiyayı bitirmek için oralara gönderilen paşaların birbirlerine destek olmak konusunda isteksiz davranmaları, durumu iyice zorlaştırmıştır.⁷⁵

10 Nisan 1798'de yola koyulan Hüseyin Paşa, bir haftada ancak Büyükçekmece ve Silivri civarına gelmiştir (17 Nisan 1798). Paşanın Karıştıran ve Havsa⁷⁶ üzerinden Edirne'ye varışı ise 21 Nisan'dır. Burada Sırık Meydanı'na çadırlarını diken Küçük Hüseyin Paşa, Karaosmanzade komutasında bir birliği öncü kuvvet olarak ileri göndermiştir (24 Nisan 1798).⁷⁷ Ayrıca Edirne'de toplanan orduyu denetleyen Küçük Hüseyin Paşa, III. Selim'in uyarılarını dikkate alarak, işe yaramayan askeri Gelibolu'dan geri Anadolu'ya sevk etmiştir. Donanmanın bir an evvel harekete geçmesi için tersane eminiyle yaptığı görüşme de bunlara

---

Hüseyin Paşa'nın 12 Nisan 1798'de yola çıktığını yazmaktadır. Ayrıca Özkaya, Küçük Hüseyin Paşa'nın Tuna Nehri'nden ince donanma ile Vidin'e gittiğini dile getirmektedir. Bkz.: Y. Özkaya, ...*Dağlı İsyanları*, s. 53, 55. Oysaki Hüseyin Paşa karadan gittiğini açıkça belirtmiştir. Bkz.: *HAT* 62/2749.

⁷¹ *C.AS.* 372/15382; *HAT* 221/12262, 1435/58980.

⁷² *AE.SSLM.III* 208/12346, 364/20791, 364/20792; *C.ADL.* 18/1118; *C.AS.* 372/15382, 996/43532, 1152/51219; *C.DH.* 65/3250, 102/5087, 286/14255; *C.ZB.* 61/3045, 62/3076; *HAT* 41/2105, 41/2107, 41/2083, 41/2084, 42/2117, 42/2118, 42/2130, 42/2133, 42/2156, 44/2196, 44/2199, 45/2224, 45/2226, 46/2240, 46/2258, 46/2266, 46/2267, 46/2277, 46/2273, 47/2283, 47/2286, 47/2292, 47/2293, 52/2415, 52/2450, 59/2646, 60/2672, 60/2684, 61/2691, 61/2693, 61/2706, 61/2708, 61/2712, 61/2713, 61/2714, 61/2718, 61/2719, 62/2724, 62/2737, 62/2741, 63/2751, 63/2752, 63/2762, 63/2763, 64/2777, 67/2877, 70/2955, 73/3054, 76/3140, 76/3147, 178/7932, 186/8779, 219/12133, 221/12277; *T SMA.e.* 866/5.

⁷³ *C.AS.* 870/37298, 1125/49892; *HAT* 43/2190, 54/2514, 158/6605.

⁷⁴ *HAT* 60/2672, 1412/57560.

⁷⁵ Seyyid Ali Paşa, 31 Mart 1798'de Vidin ile Kalafat arasındaki Ada'yı zapt ederek savaşa başlamış olsa da, Rumeli valisi ve diğerlerinin ona yardıma gelmediğini Küçük Hüseyin Paşa'ya bildirmiş, Küçük Hüseyin Paşa da öteki paşaların harekete geçmesi için merkezden emir talep etmiştir. Bkz.: *HAT* 46/2269, 60/2667, 61/2713, 143/5970; *T SMA.e.* 637/1.

⁷⁶ Hüseyin Paşa 20 Nisan'da Havsa'da olduğunu belirtmiştir. Bkz.: *HAT* 45/2226.

⁷⁷ *T SMA.e.* 509/50.

ilavedir.⁷⁸ Ardından Hüseyin Paşa'nın kendisi 28 Nisan'da Vidin'e doğru yeniden yürüyecektir.⁷⁹

Ordunun ikinci toplanma noktası olan Edirne'de⁸⁰ bir hafta kaldıktan sonra tekrar yola çıkan Serasker Küçük Hüseyin Paşa, Paşaköy ve Karınabad üzerinden 10 Mayıs'ta Rusçuk'un Basaraba merhalesine; 14 Mayıs'ta da Plevne'ye gelmiştir. Kendisinin belirttiğine göre o, Vidin'den altı yedi konak uzaklıktaki bir menzildedir. Birkaç güne Vidin'e varması da kesindir. Bu sırada mühimmatı taşıyan donanma da Rusçuk'u aşmıştır. Kısa süre içinde de Hüseyin Paşa, İsmail Pınarı, Lom ve Akçar'ı geçerek, Vidin'e bir buçuk saat mesafedeki Vidbol Köyü'nün ilerisinde bulunan Çoban Köprüsü mevkiine ulaşmıştır (22 Mayıs 1798).⁸¹

Yaklaşık bir ay süren yolculuktan sonra Vidin civarına gelen Serasker Küçük Hüseyin Paşa, arzında da belirttiği gibi⁸², vakit kaybetmeden harekete geçmiştir. Öncelikle Çoban Köprüsü mevkiinde emri altındaki paşalarla muhasara hakkında fikir alışverişi yapan Hüseyin Paşa, 27 Mayıs'ta yeniçeri zabıtlarından bir çavuş, iki orta ihtiyarı ve bir nefer ustayı Vidin Kalesi'ne göndermiştir. Kaleden bir haber gelmemesi üzerine Hüseyin Paşa, 28 Mayıs'ta iki binden fazla asi ile Vidin'e yarım saat mesafedeki Nevesil (Novasil) Köyü'nde bulunan Pazvandoğlu'nun adamlarından Emincik'e saldırarak, muharebeyi başlatmıştır. Akşama kadar süren bu muharebede gerek Emincik'in yanındakiler gerekse mukavemete iktidarı olmadığı vurgulanan Pazvandoğlu'nun yardım için gönderdiği binden fazla süvari yok edilmiş, Emincik ise kolundan ve göğsünden yaralanarak Vidin Kalesi'ne firar etmiştir.⁸³

⁷⁸ T SMA.e. 509/57, 755/12.

⁷⁹ T SMA.e. 509/50.

⁸⁰ C.AS. 31/1419, 294/12193, 380/15703, 624/26337, 776/32816; HAT 1412/57546; T SMA.e. 755/12.

⁸¹ HAT 51/2378, 60/2672, 62/2749; KK.d. 14, s. 48; T SMA.d. 02106, s. 10a-12a. N. Göyünç ve Y. Özkaya, Küçük Hüseyin Paşa'nın 22 Nisan 1798'de Vidin civarına geldiğini vurgulamaktadır. Bkz.: N. Göyünç, "...Küçük Hüseyin Paşa", s. 41; aynı yazar, "Hüseyin Paşa, Küçük", s. 7; Y. Özkaya, ...*Dağlı İsyancıları*, s. 55. S. Shaw ise mayıs başlarına işaret etmektedir. Bkz.: S. J. Shaw, *Eski ve Yeni Arasında Sultan III. Selim...*, s. 321. Bir önceki çalışmamızda biz de Küçük Hüseyin Paşa'nın mayıs başlarında Lom'a ulaştığını belirtmiştik. Bkz.: E. Ünlü, "Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa...", s. 238-239. Ancak Küçük Hüseyin Paşa'nın kendi kaleme aldığı belgelerde açık bir şekilde 22 Mayıs 1798 tarihi verilmekte ve geldiği yer de Çoban Köprüsü olarak zikredilmektedir.

⁸² HAT 62/2749.

⁸³ HAT 51/2378, 51/2399, 61/2717; KK.d. 14, s. 48; T SMA.e. 305/33, 509/51, 509/53, 509/54.

Bu yenilginin akabinde tatarı aracılığıyla af dileyen Pazvandoğlu, Küçük Hüseyin Paşa'nın yanına geleceğini paşaya bildirmiştir. Hüseyin Paşa da “*Gelür ise kendüsünü kurtarırım. Yalnız yâhûd beş on nefer ademîyle gelsün. Gelmesi kendüye selâmet olur.*” cevabıyla tatarı geri iade etmiştir. Bu cevaptan tatmin olmayan Pazvandoğlu, yeniden şansını denemiştir. Ancak Hüseyin Paşa'nın tatarı verdiği yanıt, daha serttir: “*Gelür ise gelsün. Gelmez ise sen dahi ba'de 'l-yevm gelme. Eğer gelür isen seni dahi katl iderim.*”⁸⁴

Serasker paşanın cevapları karşısında pes etmeyen Pazvandoğlu, bir kez de Vidin ulemasından Hacı Ali Efendi'yi Küçük Hüseyin Paşa'ya göndermiştir. Ancak Hüseyin Paşa, Vidin Kalesi'nin muhasaradan kurtulmasının Pazvandoğlu'nun yakalanmasına bağlı olduğunu, dolayısıyla Vidin halkının ya Pazvandoğlu'nu vererek ya da idam ederek bu işten sıyrılabileceklerini Hacı Ali Efendi'ye öğütlemiştir. Ardından da şunları ekleyerek Hacı Ali Efendi'yi geri yollamıştır: “*Mâdâm ki şakî-i merkûm kal'adadır, 'avn-ı hak ile ve kuvvet-i kâhire-i pâdişâhi ile Vidin'i hâkla yeksân ve mefkûdü'n-nişân edeceğim.*”⁸⁵

Küçük Hüseyin Paşa'nın bu tehdidinin Pazvandoğlu'nu ne kadar korkuttuğu meçhuldür. Yine de Pazvandoğlu af girişimlerini sürdürmüştür. Pazvandoğlu'nun bu seferki tercihi ise, muhafız olarak Vidin'de bulunan Abdi Paşa olmuştur. Ancak Hüseyin Paşa, bir takrir ile enderun başçavuşunu kendisine gönderen Abdi Paşa'ya, iltifattan ziyade, sitemlerini sunmuştur: “*Yazık! Kursağınızda olan nân ü ni'met-i pâdişâhiye yazık! Üzerinizde olan rütbe-i vâlâ-yı vezârete ki bir cân için bu zannı ihtiyâr eylediniz.*”⁸⁶

Pazvandoğlu'nun af talepleri muhtemelen bir oyalama taktiğidir. Çünkü hiçbir şekilde Küçük Hüseyin Paşa'nın yanına gelmemiştir. Üstüne üstlük Hüseyin Paşa'nın günlük binin üzerinde olan top ateşine, o da dört yüz ila beş yüz top atışıyla karşılık vermiştir. Fakat bu, Hüseyin Paşa'yı caydırmış değildir. Nihayetinde Serasker Hüseyin Paşa, Emincik Muharebesi'nden sonra dört taraftan metrisler olarak ve toprak sürerek Vidin varoşuna kurşun menzili uzaklığa gelmiştir. Toplarla yaptığı hücumlarla da çok sağlam olan Vidin Kalesi'ni zor durumda bırakmıştır. Zira atılan toplar, Vidin Kalesi'nin hemen hemen her yanında yangınlar çıkarmıştır.

⁸⁴ HAT 51/2378; KK.d. 14, s. 52.

⁸⁵ HAT 51/2378; KK.d. 14, s. 52; TSMA.e. 509/53.

⁸⁶ HAT 51/2378; KK.d. 14, s. 52. Abdi Paşa Pazvandoğlu tarafından daha sonra idam edilmiştir. Bkz.: HAT 43/2191. Y. Özkaya, Vidin muhafızını Ali Paşa olarak zikretmektedir. Bkz.: Y. Özkaya, ...*Dağlı İsyanları*, s. 59.

Dolayısıyla nefes alması güçleşen halk, kale surları dibinde kazdıkları zeminlerle hayatlarını ancak kurtarmıştır.⁸⁷

Her ne kadar Serasker Küçük Hüseyin Paşa hem karadan hem de incele donanma vasıtasıyla Tuna'dan Vidin'i kuşatsa da, bir netice elde edemediği muhakkaktır.⁸⁸ Dolayısıyla o, top atışlarının vakit uzattığı kanısındadır. Sonuca ulaşmak içinse, dört koldan yürüyüşe geçilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu düşüncelerini 10 Haziran 1798 tarihli arzıyla merkeze ileten Küçük Hüseyin Paşa⁸⁹, Vidin Kalesi'nde mevcut olan top, humbara, barut, mühimmat vesairenin kaydının çıkarılmasını imparatorluktan talep etmiştir.⁹⁰

Bu talebiyle Pazvandoğlu konusunda önünü görmek isteyen Serasker Küçük Hüseyin Paşa, emri altındakilerle beraber Pazvandoğlu'nu ortadan kaldırma çalışmalarını sürdürmüştür. Bu doğrultuda Preset Nehri kenarında Pazvandoğlu'nun yandaşlarıyla küçük bir çatışma meydana gelmiştir.⁹¹ Ancak bu tek değildir. Zira Pazvandoğlu'nun adamlarından Emincik, Muslu, Gavur İmam ve Kara Ömer, 20 Haziran gecesini 2.450 süvari ile Sancak Tepesi mevkiinde Rumeli valisinin bulunduğu metrislere saldırmıştır. Ama onlar, yaklaşık üç saat süren muharebede bozguna uğrayarak, yeniden kaleye sığınmışlardır.⁹²

Bu saldırının ertesi günü, Vidin Kalesi'nden Tepedelenli Ali Paşa'nın yanına iki kişi gelmiş ve Emincik'in aldığı kurşun yarasıyla öldüğünü belirtmişlerdir. Ayrıca kaleden her gün insanların firar ettiğini ve Pazvandoğlu'nun dört binden ziyade adamı olmadığını bildirmişlerdir.⁹³

⁸⁷ HAT 48/2314, 51/2378, 154/6491; KK.d. 14, s. 52; TSMA.e. 509/53.

⁸⁸ 5 Haziran 1798'de Bosna valisinin ordusuna gönderilen sadrazam çukadarlarından Şehri İsmail, Vidin Kalesi'nin Tuna'nın bir yakasından öbür yakasına varıncaya dek serasker paşa ve diğer memur olanlar tarafından metrisler kazılarak ve tabyalar inşa olunarak kuşatıldığını belirtmektedir. Askerin birbirine yarımşar ya da çeyrek saat uzaklıkta olan mevkillerini de şöyle dile getirmektedir: Flordin tarafında Rumeli valisi; ilerisinde Karşılı Ali Paşa; Rumeli valisinin sağ yanında Silahdar Hüseyin Paşa; Vidin Kalesi'nin İstanbul kapısı tarafında Silistre valisi Osman Paşa ve Aydın Paşa; Osman Paşa'nın hizasında Palaslı Mehmed Paşa, Yusuf Paşa, Tırhala mutasarrıfı Kürd Osman Paşa, Tepedelenli Ali Paşa, Mehmed Paşa ve Bosna valisi; ilerisinde Teke askeri; Silistre valisinin olduğu mahalde Kaptan-ı Derya Hüseyin Paşa; Anadolu valisi Seyyid Ali Paşa'nın kethüdası Mustafa Paşa da Ada'da. Bkz.: HAT 55/2550; KK.d. 14, s. 48; TSMA.e. 509/51.

⁸⁹ HAT 51/2378.

⁹⁰ TSMA.e. 855/57.

⁹¹ HAT 48/2313, 51/2384, 51/2399; TSMA.e. 509/54.

⁹² TSMA.e. 509/55, 746/23.

⁹³ TSMA.e. 509/55.

Bunun üzerine Küçük Hüseyin Paşa, emri altındaki paşalarla görüşerek, 30 Haziran 1798 günü saat üç civarında dört bir yandan Vidin Kalesi'nin varoşuna yeni bir hücum gerçekleştirmiştir.

Her ne kadar bu hücumda Silistre valisi Osman Paşa'nın tüfenkçibaşısı kırk elli neferle varoştaki tabyalardan birine girmiş olsa da, Vidin Kalesi'nden yapılan yoğun top atışı nedeniyle bir sonuç elde edilememiştir. Yine de Küçük Hüseyin Paşa, birkaç yüz adamını kaybetmesine rağmen, ümidini yitirmediğini ve kendisine gönderilecek kantar topları ile sair mühimmatla mücadeleye devam edeceği haberini İstanbul'a iletmıştır.⁹⁴ Ayrıca o, memuriyetle Vidin'e ulaştığı günden beri bu meselenin bir an önce bitmesine gayret gösterdiğini dile getirmiştir.⁹⁵ Bu doğrultuda Hüseyin Paşa, Fransızların 2 Temmuz 1798'de Mısır'a çıkışını göz ardı ederek, imparatorluğun geri gel çağrılarını, yerine bir tersane müdürü atanması ve kapudânenin de reis olması önerileriyle reddetmiştir.⁹⁶

İmparatorluğun geri gel çağrılarını reddeden Küçük Hüseyin Paşa'nın akıllı davrandığını söylemek gerekir. Zira aksi halde itibarının zedeleneceği bir gerçektir. Zaten rakipleri de bunu arzu etmektedir. Dolayısıyla Hüseyin Paşa'nın mücadeleyi sürdürme kararı çok yerindedir. Haddizatında onun bu tavrına imparatorluğun bir şey demesi de mümkün değildir. Çünkü Hüseyin Paşa, yukarıda da vurgulandığı gibi, Pazvandoğlu sorununu çözmeden donanmadaki vazifesine dönmesinin istenmemesi koşuluyla Vidin seraskerliğini kabul etmiştir. Ancak sürecin uzaması işleri değiştirmiştir.

Şöyle ki, süreç uzadıkça imparatorluğun yaptığı hazırlık yetmemeye başlamıştır. Zaten kış içinde çıkarılan süvari ve piyade askeri de, birazı muharebeden birazı da soğuk ile hastalıktan telef olmuştur.⁹⁷ Dolayısıyla Küçük Hüseyin Paşa, yukarıda da vurgulandığı üzere, mühimmat, asker, zahire ve para takviyesi için sık sık imparatorluğa başvurmuştur.⁹⁸ Ancak Fransa'nın Mısır'a saldırması nedeniyle imparatorluk bu talepleri yeterince karşılayamamıştır. Üstüne bir de orada olan paşaların, Pazvandoğlu'nun, "bu asker bir aya dağılır" dedikodusunu doğrulayacak şekilde ayak

⁹⁴ HAT 48/2314, 49/2326, 52/2408; TSMA.e. 509/53.

⁹⁵ HAT 52/2408, 154/6491.

⁹⁶ HAT 154/6491, 165/6856.

⁹⁷ HAT 158/6605.

⁹⁸ HAT 48/2314, 73/3039, 78/3217, 165/6856.

diremeleri⁹⁹, III. Selim'i çileden çıkarmıştır. Bu durumda giderek sınırları zorlanan III. Selim, kendi deyimiyle, bir baldırı çıplağın işini bitiremeyen Serasker Küçük Hüseyin Paşa'yı, daha önce diğerlerine yaptığı gibi, sert bir dille uyarmıştır:

*"Mevcûd ma'iyetleriniz olan 'asâkir iki seferlik 'asker mikdârına mu'âdil iken henüz bu maslahatı bitiremeyüb vakt geçürmekde olduğunuz bâ'is-i istiğrâbım olmuştur. Sübhânallâh böyle maslahat-ı mühimmede me'mûrlar beyninde ihtilâf olmak münâsib midir? Bu mâddeye bu gûna himmet-i şâhânem masrûf kılınmışken şimdiye kadar öyle bir mel'ûnun hakkından gelinmemek ve başı kesilüb der-'aliyye' me gönderilmemek nasıl şeydir? Beyne'n-nâs hicâbımı müceb olacak şeylerdendir. İşte bir taraftan dahi Francalu Mısır'a hücum eyledi ve Mora vesâ'ir ol taraflara sû-i kasd etmek ihtimâli derkâr iken me'mûrlar bu işi bitirmeyüb oyalanmakta böyle iş mi olur? Nân ü nemekim hakkını yerine getürmeleri lâzım değil mi? Bunlar bu işi serî'an bitirmeli ki vüzerâ ve mürmürânım 'asâkir-i vâfire ile taraf Franca maslahatına me'mûr olalar. İmdi hâsıl-ı kelâm alâ eyyi hâlin ne tarikile ve ne vechile olur ise olsun elbet ve elbet bir an ve bir sâ 'at ve belki bir dakika mukaddem şu Pasbanoğlu mel'ûnunu kahr ü tedmîr ve gâ'ilesini def'le maslahatı bitirmeğe cümlesi gönül birliğiyle ikdâm eylesünler. Bundan sonra şu der bu der denilerek 'özürler beyânını dinlemem. Maslahatın bitdi haberi vürûduna muntazarım. İşte emr-i hümâyûnumu bilüb ve meşhûm-ı hatt-ı hümâyûnumu cümlesine bildirüb âna göre Pasbanoğlu'nu alâ eyyi hâlin kahr ve i'dâm ve işini bitirüb haberini 'arz ve i'lâm eyleyesin."*¹⁰⁰

Efendisinin bu uyarısı karşısında Küçük Hüseyin Paşa, Vidin'e geldiğinden beri gece gündüz muharebe halinde olduğunu, uyku ve rahatı kendisine haram eyleyerek sadece Pazvandoğlu'nu ortadan kaldırma fikriyle meşgul bulunduğunu dile getirmiştir. İşin uzamasının nedeni

⁹⁹ Anadolu valisi Seyyid Ali Paşa ile problemleri olan Rumeli valisi, askerlerinin akçe talebi dolayısıyla sorun çıkardığını sık sık merkeze bildirmektedir. Küçük Hüseyin Paşa'ya göre ise bu, Rumeli valisinin kendi tertibidir. Zaten daha sonra Rumeli valisi başka bir göreve gönderilerek yerine Seyyid Ali Paşa Rumeli valiliğine getirilmiştir. Benzer bir gerekçeyi Palash Mehmed Paşa da ileri sunmuştur. Bkz.: *HAT 41/2110, 42/2137, 44/2209, 78/3217*. Yine altı aydan beri sefer bölgesinde olan Tepedelenli Ali Paşa da, Avlonya mutasarrıfı İbrahim Paşa'nın Yanya'ya taarruz etme ihtimali dolayısıyla Yanya'ya gitmek arzusunadadır. Küçük Hüseyin Paşa ise, Tepedelenli Ali Paşa'nın Vidin'den ayrılmasının geciktirilmesinin iyi olacağını merkeze belirtmiştir. Bkz.: *HAT 43/2191, 71/2998*. Y. Özkaya, Küçük Hüseyin Paşa komutasındaki Osmanlı ordusunda görev yapan paşaların ve beylerin çoğunda hırs ve kıskançlık hüküm sürdüğünü belirtmektedir. V. Aksan ise, Küçük Hüseyin Paşa'nın emri altında bulunan koalisyon birliklerindeki ayan ve paşaların, kendi kuvvetlerinin üzerinde denetimlerinin pek az olduğu gibi, İstanbul'dan gönderilen bir kumandana boyun eğme isteklerinin de daha az olduğunu belirtmektedir. Bkz.: Y. Özkaya, *...Dağlı İsyanları*, s. 60; V. H. Aksan, *Kuşatılmış Bir İmparatorluk...*, s. 228.

¹⁰⁰ *TSM.A.e. 475/27*.

olarak ise hem Vidin Kalesi'nin çok sağlam olması hem de Pazvandoğlu'nun asker ve malzemesinin fazlalığını gerekçe göstermiştir.¹⁰¹ Bunun üzerine imparatorluk, Vidin Kalesi'nin muhasarasında kullanılmak amacıyla Avusturya'dan birkaç nefer "official" olarak adlandırılan memur celbedilmesi önerisini Serasker Hüseyin Paşa'ya sunmuştur. Ancak paşa, kale kuşatmasının dört taraftan yapılan hücumla birlikte, metris alarak, toprak sürerek ve tabya inşa edilerek devam ettiğini, dolayısıyla buna lüzum olmadığını belirtmiştir.¹⁰²

Serasker Küçük Hüseyin Paşa'nın III. Selim'in bu önerisini reddetmesi, muhtemelen efendisine karşı kendisini güçlü gösterme arzusundan kaynaklıdır. Ancak sonrasında buna pişman olacağı muhakkaktır. Çünkü Küçük Hüseyin Paşa, her ne kadar 24 Eylül 1798'de kaleye yeniden hücum etse de, kethüdası Mustafa Ağa'nın yanı sıra, seksen ile yüz kadar şehit ve yaralı vererek, yine bir sonuca varamamıştır. Dolayısıyla Hüseyin Paşa, tekrar efendisine kendisini açıklamak durumunda kalmıştır. Zira Hüseyin Paşa'nın bu hücumda bozguna uğradığı merkeze aktarılmıştır. Paşanın savunması ise şöyle olmuştur:

*Pazvandoğlu bu muhasaraya dayanacak bir adam değildir. Fakat hem Vidin Kalesi'ne ilticası hem de dağılı ve Arnavut haşeratının ona destek olması, işi uzatmıştır. Ayrıca Rumeli'den toplanan asker de sebat göstermemektedir. Bu nedenle asker, zahire, mühimmat ve para gereklidir. Nihayetinde Pazvandoğlu'nun "imânundan geçüb aylığından geçmez" adamları, dağılmaya yüz tutarak, tarafımıza sığınmakta ve onların bir şekilde finanse edilmesi lazım gelmektedir. Bu da bizde bir daha Pazvandoğlu'na galebe çalma niyeti uyandırmıştır. Bu sebeple, asker çamurda dursa da, soğuk ve kardan askerde donma da olsa, kasım ayına kadar sahada kalınacaktır. Ama gene de askere kışla tertibi şarttır.*¹⁰³

Serasker Küçük Hüseyin Paşa'nın bu savunması, III. Selim'i etkilemiş olmalıdır. Çünkü o, paşasına, Vidin'e memur olduğundan beri gösterdiği çabanın farkında olduğunu ve her durumda da hayır duasını üzerinden eksik etmediğini söyleyerek, cesaretlendirmiştir. Bu bağlamda da paşasının kışla tertibini onaylamıştır. Fakat III. Selim, Mısır seferi dolayısıyla on yedi bin aylıklı askerin çok olduğunu belirterek, bir miktar sekbanı ancak gönderebileceğini dile getirmiştir. Zaten o, askerin fazlasının da fesada yol açtığı düşüncesindedir. Bu noktada da paşasına şöyle seslenmektedir:

¹⁰¹ HAT 60/2666.

¹⁰² HAT 41/2092.

¹⁰³ HAT 70/2943; TSMA.e. 668/41, 731/54.

*Hainin kuvveti ve zahiresi kalmadığını yazmışsın. Ona göre dayanıklı asker tayin ederek, bu işi kotarmalısın. Parasızlık nedeniyle askerın idaresi beni rahatsız ettiğinden, devletin zarara uğramamasına özen göstermeli ve gerekenleri yaparak, ziyade mühimmatı bu tarafa göndermelisin. Eğer iş bahara kalırsa, o zaman levazumat verilir. Ama benim arzum, kıştan evvel bu işi bitirmendir. Yine de bitmezse, arzındaki gibi Kalafat'ta kalıp, kış içinde hakkından gelmelidir. Bu doğrultuda ekmeğim sana ve seninle beraber devlet hizmetinde çalışanlara helaldir.*¹⁰⁴

Serasker Küçük Hüseyin Paşa'nın kışla tertibinin III. Selim tarafından onaylanmasıyla birlikte, ordu yavaş yavaş geri çekilmiştir. Ancak boşaltılan metrisler, Pazvandoğlu'nun eline geçmiştir. Her ne kadar mücadele edilse de, bir netice hasıl olmamış ve birlikler Lom'a gelmiştir.¹⁰⁵ Bu sırada Hüseyin Paşa, Rumeli valiliğine atattığı eski Anadolu valisi Seyyid Ali Paşa'nın ihanetine uğramıştır. Şöyle ki; Pazvandoğlu'na bir kâğıt gönderen Seyyid Ali Paşa, kendisinin Sofya'ya çekileceğini ve Pazvandoğlu'na da durmaması gerektiğini öğütlemiştir. Ayrıca önce beş yüz adamını Lom'a sevk ederek Osman Paşa'yı ürkütmesini ve ardından da Rahova'da bulunan Serasker Küçük Hüseyin Paşa'nın üzerine gitmesini önermiştir. Yine af amacıyla Küçük Hüseyin Paşa'nın yanına yaklaşmamasını da Pazvandoğlu'na tembihlemiştir. Böylece Pazvandoğlu Vidin'den, kendisi de Sofya'dan işini görebilecektir. Fakat onun bu hainliği, Pazvandoğlu tarafından deşifre edilmiştir. Serasker Küçük Hüseyin Paşa da, Seyyid Ali Paşa'nın sergilediği bu sadakatsizliği ona canıyla ödetmiş ve kesik başını İstanbul'a yollamıştır. Durumu da efendisine şu şekilde anlatmıştır:

*“Rumili'nin fesâdı şu gâyetdedir ki bizimle berâber Pasbanoğlu ile gavgâ eden Rumili ağavâtının en sonraki muhârebemizden sonra Pasbanoğlu'na kâğıd gönderdiklerini bilürüm. İşte Rumili bu hâldedir. Hemân lâzım olan ‘Osmânlunun râb-ı kadimi üzere tavşanı ‘arabeh ile avlamakdır.”*¹⁰⁶

Bu noktada Hüseyin Paşa, katlettiği Rumeli valisi Seyyid Ali Paşa'nın adamlarından birkaçını Vidin Kalesi'ne yollayarak, Pazvandoğlu'nun ele geçirilmesini planlanmıştır. Ancak bu plan pek işe yaramıştır. Zira Seyyid Ali Paşa'nın öldürüldüğünü öğrenen Pazvandoğlu, içeri gönderilen bu kişileri idam etmiştir. Buna Serasker Küçük Hüseyin Paşa'nın yorumu şöyledir: *Şimdiye kadar Pazvandoğlu ile açıktan muharebenin yanında,*

¹⁰⁴ TSMA.e. 524/38.

¹⁰⁵ HAT 45/2216, 45/2218, 52/2424, 63/2758.

¹⁰⁶ HAT 42/2136, 105/4121; TSMA.e. 1164/29.

*her türlü dolap çevirdik, işe yaramadı. Önceden kurduğumuz turşuların icrası olmadı. Herif/feleğin çemberinden geçmiş, gayet şüphelidir.*¹⁰⁷

Seyyid Ali Paşa'nın içeri gönderilen adamlarının katlinden sonra Pazvandoğlu, Serasker Küçük Hüseyin Paşa'dan aftalebinde bulunmuştur. Fakat Hüseyin Paşa, kendisini ümide düşürmemek ve bir yere taarruz ettirmemek için, Pazvandoğlu'na, kardeşi İbrahim'i rehin vermesi, Ali Paşa'nın muhalledatını ve kalan mühimmatını teslim etmesi koşullarını sunmuştur. Bu durumu da Rahova'dan Ruscuk'a hareket ettiği sırada merkeze aktarmış ve neden böyle yaptığını şu sözlerle açıklamıştır:

*Siz, kaptan paşa affa çalışıyor diye düşünürsünüz. Ama benim kavgadan usanmayacağımı da bilirsiniz. Lakin Rumeli'de Pazvandoğlu bir değil çoktur ve memurlarımızda sadakat yoktur. Herkes kendi tefini çalmakta, devlet işi kimsenin umurunda olmamaktadır. İnşallah bunları size lisanen de ifade ederim. Çünkü anlatacaklarımı kâğıtlar almaz.*¹⁰⁸

Serasker Küçük Hüseyin Paşa'nın bu açıklamasına imparatorluğun verdiği cevap ise şudur: *Bir an önce bu işi bitirmeye dikkat edesiz.*¹⁰⁹ Bunun üzerine Küçük Hüseyin Paşa, Tuna buzlarının açılmasından sonra bölgede kalan top ve mühimmatın İstanbul'a sevk edileceğini, askerinin de Edirne'ye doğru yola çıktığını, artık bölgede ona ihtiyaç olmayacağından, Pazvandoğlu'nun kardeşi İbrahim'in gelmesiyle birlikte, kendisinin de döneceğini bildirmiştir.¹¹⁰

Serasker Küçük Hüseyin Paşa'nın dönüş yoluna geçmesinin ardından Pazvandoğlu'na kapıcıbaşılık rütbesi verilerek affedilmiş¹¹¹, Serasker Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa da, Mart 1799'da gecikmeli olarak İstanbul'a gelerek, yeni görev yeri olan Mısır'a hareket etmiştir.¹¹² Her ne kadar bu seferde Küçük Hüseyin Paşa bir sonuç elde edememiş olsa da,

¹⁰⁷ HAT 105/4121; TSMA.e. 1164/29.

¹⁰⁸ HAT 43/2185, 70/2949, 72/3010, 72/3021, 105/4121, 1471/40, 1471/49; TSMA.e. 1164/29.

¹⁰⁹ TSMA.e. 475/28.

¹¹⁰ HAT 41/2097, 41/2108.

¹¹¹ HAT 47/2287, 267/15554.

¹¹² N. Göyünç, Küçük Hüseyin Paşa'nın Ocak 1799'da İstanbul'a döndüğünü belirtse de, masraf defterlerinden Küçük Hüseyin Paşa'nın 20 Mart 1799'da daha Büyükçekmece civarında olduğu anlaşılmaktadır. Paşanın İstanbul'a gelerek Divân-ı Hümâyûn'a katılması da 22 Mart 1799'dur. Karşılaştırma için bkz.: N. Göyünç, "...Küçük Hüseyin Paşa", s. 43; aynı yazar, "Hüseyin Paşa, Küçük", s. 7; TSMA.d. 02094, s. 26b; TSMA.d. 02098, s. 1b.

gösterdiği gayretlerinden dolayı kendisine verilen malikânenin yanı sıra, “nüfûzuna medâr olmak” amacıyla bir samur kürkle ödüllendirilmiştir.¹¹³

Değerlendirme

Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa'nın rakiplerinin girişimiyle serasker olarak çıktığı Rumeli seferi, imparatorluk için başarısızlıkla neticelenmiştir. Çünkü Pazvandoğlu İsyanı'nın bastırılması amacıyla Küçük Hüseyin Paşa komutasında bölgeye gönderilen yaklaşık yüz bin kişilik ordu, bir iki metris savaşı dışında muvaffakiyet kazanamamış ve imparatorluğun onca hazırlığı heba olmuştur.

Elbette ki bunda, Osmanlı İmparatorluğu'nun aynı zamanda Mısır meselesiyle ilgilenmesinin de payı büyüktür. Çünkü iki cephede savaşmak zorunda kalan imparatorluk, imkânlarını ve dikkatini önemli ölçüde Mısır'a çevirmiştir. Nihayetinde Fransa'nın işgaliyle karşı karşıya bulunan Mısır, bir iç sorun özelliği gösteren Pazvandoğlu İsyanı'ndan daha önceliklidir. Dolayısıyla Küçük Hüseyin Paşa komutasında Pazvandoğlu üzerine gönderilen ordu, asker, mühimmat ve zahire açısından sefer sırasında yeterince takviye edilememiş, askerın maaşları da düzenli ödenememiştir. İmparatorluğun kış şartlarında yaptığı dört aylık sefer hazırlığı da, duruma bir çare teşkil etmemiştir. Pek çoğu kış şartlarında bölgeye sevk edilen asker de ayak direyince, ki bunlar ağırlıklı olarak ayan ve paşaların paralı askerleridir, imparatorluk ordusu için vaziyet, iyice içinden çıkılmaz bir hâl almıştır.

Bununla birlikte serasker olarak oyuna sonradan dahil edilen Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa'nın Pazvandoğlu'na karşı bir başarı elde edememiş olması, sadece Mısır meselesi ve sefer organizasyonu ile bağlantılı değildir. Pazvandoğlu'nun taktikleri ve seferber ettiği askeri güç de bunda etkilidir. Nihayetinde etrafına çok sayıda taraftar toplayan Pazvandoğlu, imparatorluğun değişen dünyasında öne çıkan bir taşra aktörüdür ve o, uyguladığı siyaset, yarattığı sosyoekonomik düzenle, Rumeli'nin önemli bir figürüne dönüşmüştür. Dolayısıyla Vidin'deki durum, Küçük Hüseyin Paşa'nın da sınırlarını aşmaktadır.

Öte yandan Küçük Hüseyin Paşa'nın komutası altındaki ayan ve paşaların seferin başarıyla sonuçlanmasını ne kadar arzu ettikleri de soru işaretidir. Zira bazıları maaş alamayan askerlerini gerekçe göstererek bazıları da yönetimi altındaki topraklarının tehdit altında olduğunu ileri sürerek, Küçük Hüseyin Paşa'ya karşı ayak sürümüştür. Bu doğrultuda Serasker Hüseyin Paşa, yükselmesinde rol oynadığı Seyyid Ali Paşa'nın bile

¹¹³ HAT 1436/59038.

ihanetine uğramıştır. Dolayısıyla bir anlamda Hüseyin Paşa'nın, Vidin'de tek başına kalarak, birden çok Pazvandoğlu ile mücadele ettiğini söylemek mümkündür.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Ali Emiri Sultan III. Selim (AE.SSLM.III) 3/116, 4/192, 4/193, 4/194, 4/195, 36/2091, 43/2515, 55/3271, 92/5554, 92/5555, 92/5556, 92/5557, 92/5559, 101/6102, 101/6103, 103/6236, 104/6303, 107/6514, 134/8144, 138/8329, 139/8384, 144/8721, 163/9804, 164/9840, 164/9841, 164/9842, 167/9991, 169/10054, 203/12117, 206/12264, 206/12265, 208/12346, 217/12729, 226/13221, 236/13735, 242/14091, 243/14179, 245/14254, 251/14597, 270/15589, 301/17604, 312/18171, 323/18772, 323/18773, 323/18774, 325/18846, 342/19721, 342/19734, 342/19765, 345/19885, 350/20126, 355/20374, 355/20389, 356/20397, 356/20410, 356/20422, 356/20423, 356/20429, 356/20435, 359/20577, 359/20578, 359/20595, 362/20723, 362/20726, 362/20727, 362/20737, 362/20738, 364/20791, 364/20792, 376/21450, 376/21451, 391/22634, 391/22635, 391/22639, 391/22642, 391/22643, 391/22644, 405/23359, 407/23431.

Cevdet Adliye (C.ADL.) 10/642, 18/1118.

Cevdet Askeriye (C.AS.) 27/1238, 31/1419, 31/1430, 31/1436, 34/1540, 84/3912, 86/4014, 88/4067, 88/4070, 94/4299, 108/4858, 134/5951, 134/5988, 138/6133, 163/7192, 166/7298, 182/7904, 183/7927, 185/8011, 187/8075, 204/8761, 217/10838, 221/9417, 221/9418, 229/9735, 234/9893, 234/9894, 241/10145, 270/11195, 272/11271, 274/11390, 276/11453, 277/11500, 294/12193, 332/13739, 343/14239, 357/14770, 362/14988, 372/15382, 373/15427, 379/15680, 380/15703, 383/15854, 409/16906, 409/16885, 422/17500, 427/17744, 430/17899, 431/17905, 470/19612, 503/21030, 531/22196, 534/22347, 565/23705, 581/24461, 587/24735, 587/24706, 603/25408, 605/25509, 620/26180, 624/26337, 631/26624, 649/27316, 726/30448, 737/30902, 753/31715, 763/32200, 776/32816, 777/32908, 800/33912, 807/34273, 814/34583, 818/34756, 836/35647, 858/36738, 864/37043, 870/37298, 876/37579, 904/38956, 904/38968, 916/39561, 921/39808, 928/40133, 931/40304, 952/41337, 964/41935, 964/41970, 966/42040, 969/42176, 970/42226, 979/42662, 986/43034, 996/43532, 996/43553, 1013/44370, 1014/44428, 1017/44556, 1019/44679, 1026/45017, 1032/45303, 1037/45523, 1040/45649, 1040/45650, 1045/45905, 1057/46485, 1066/46920, 1078/47525, 1078/47499, 1093/48242, 1096/48406, 1099/48522, 1125/49892, 1145/50909, 1152/51219, 1152/51252, 1205/54000, 1210/54743.

Cevdet Bahriye (C.BH.) 6/258, 6/273, 11/517, 38/1820, 54/2564, 89/4264, 91/4353, 114/5531, 140/6754, 146/7023, 163/7192, 168/7946, 184/8679, 203/9487, 207/9684, 216/10068, 217/10110, 227/10579, 244/11318.

Cevdet Dâhiliye (C.DH.) 4/166, 7/319, 17/846, 43/2133, 55/2722, 56/2754, 65/3250, 67/3347, 102/5087, 176/8775, 210/10467, 217/10838, 249/12424, 271/13537, 276/13781, 277/13835, 283/14104, 286/14255, 286/14287, 328/16372, 332/16591.

Cevdet Hariciye (C.HR.) 57/2813.

Cevdet İktisat (C.İKTS.) 5/217.

Cevdet Maliye (C.ML.) 46/2133, 48/2214, 50/2327, 316/12975, 553/22764, 623/25654, 662/27089.

Cevdet Nafia (C.NF.) 4/166, 10/491, 44/2199.

Cevdet Sıhhiye (C.SH.) 11/520.

Cevdet Zaptiye (C.ZB.) 7/335, 9/417, 20/965, 23/1128, 41/2016, 49/2406, 54/2666, 56/2782, 60/2952, 61/3045, 62/3076.

Bâb-ı Defteri Başmuhasebe Cebhane-i Amire Eminliği Defterleri (D.BŞM.CBH.d.) 18517, 18519.

Bâb-ı Defteri Başmuhasebe Kalemi Defterleri (D.BŞM.d.) 6523, 6608, 6609, 6649, 6692, 6703.

Bâb-ı Defteri Başmuhasebe Kassabbaşılığı Defterleri (D.BŞM.KSB.d.) 12092.

Bâb-ı Defteri Başmuhasebe Peksimet Eminliği Defterleri (D.BŞM.PKE.d.) 12340.

Bâb-ı Defteri Başmuhasebe Vidin Hazinesi Defterleri (D.BŞM.VDH.d.) 17091.

Bâb-ı Defteri Başmuhasebe Ganem Mukataası Kalemi Defterleri (D.GNK.d.) 24064.

Bâb-ı Defteri Başmuhasebe Mevkufat Kalemi Defterleri (D.MKF.d.) 31107, 31114, 31116, 31799.

Hatt-ı Hümayûn (HAT) 39/1992, 40/2044, 41/2077, 41/2083, 41/2084, 41/2092, 41/2097, 41/2105, 41/2107, 41/2108, 41/2110, 42/2117, 42/2118, 42/2130, 42/2131, 42/2133, 42/2136, 42/2137, 42/2156, 42/2158, 43/2185, 43/2190, 43/2191, 44/2196, 44/2199, 44/2203, 44/2206, 44/2209, 45/2224, 45/2216, 45/2218, 45/2226, 45/2230, 46/2240, 46/2253, 46/2258, 46/2266, 46/2267, 46/2269, 46/2272, 46/2273, 46/2277, 46/2278, 47/2283, 47/2286, 47/2287, 47/2288, 47/2292, 47/2293, 48/2313, 48/2314, 49/2326, 51/2378, 51/2382, 51/2384, 51/2387, 51/2399, 52/2408, 52/2415, 52/2424, 52/2425, 52/2432, 52/2450, 53/2480, 54/2514, 55/2522, 55/2523, 55/2550, 59/2646, 60/2666, 60/2667, 60/2672, 60/2673, 60/2684, 60/2688, 61/2691, 61/2693, 61/2695, 61/2706, 61/2708, 61/2712, 61/2713, 61/2714, 61/2714, 61/2717, 61/2718, 61/2719, 62/2723, 62/2724, 62/2737, 62/2740, 62/2741, 62/2749, 63/2751, 63/2752, 63/2758, 63/2762, 63/2763, 64/2777, 64/2783, 64/2784, 67/2877, 70/2943, 70/2949, 70/2955, 71/2998, 72/3010, 72/3021, 73/3039, 73/3053, 73/3054, 76/3140, 76/3147, 78/3217, 105/4121, 116/4674, 136/5589, 138/5715, 140/5808, 142/5900, 143/5970, 154/6491, 158/6605, 165/6856, 174/7538, 177/7820, 178/7907, 178/7932, 181/8263, 186/8779, 208/11051, 219/12077, 219/12133, 220/12191, 220/12228, 220/12231, 220/12240, 220/12248, 220/12258, 221/12262, 221/12270, 221/12277, 221/12287, 222/12367, 222/12427, 223/12477, 226/12581, 245/13795, 249/14121, 266/15482, 267/15554, 1220/54743, 1336/52111, 1410/57261, 1410/57266, 1410/57271, 1410/57287, 1410/57292, 1410/57302, 1410/57316, 1410/57317, 1410/57323, 1410/57325, 1410/57330, 1412/57537, 1412/57546, 1412/57552, 1412/57556, 1412/57560, 1435/58968, 1435/58969, 1435/58980, 1435/58984, 1436/59038, 1471/40, 1471/49.

İbnülemin Askeriye (İE.AS.) 89/8234.

Kâmil Kepeci Defterleri (KK.d.) 13, 14.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri (TSMA.d.) 02094, 02098, 02099, 02106, 2113, 2114, 5740.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TSMA.e.) 305/33, 475/21, 475/25, 475/26, 475/27, 475/28, 509/49, 509/50, 509/51, 509/53, 509/54, 509/55, 509/57, 524/38, 637/1, 668/41, 731/54, 746/23, 755/12, 855/38, 855/39, 855/57, 866/5, 1164/29.

Diğer Kaynaklar

Ahmed Cevdet, *Tarih-i Cevdet*, c. 6, Dersaadet 1309.

- Ahmed Vâsıf Efendi, *Mehâsinü'l-âsâr ve Hakâ'ıku'l-Ahbâr*, Haz.: Hüseyin Sarıkaya, Çamlıca Yay., İstanbul 2017.
- AKSAN Virginia H., *Kuşatılmış Bir İmparatorluk Osmanlı Harpleri 1700-1800*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2011.
- AKTEPE Münir, "Husayn Pasha (Küçük Hüseyin Pasha)", *The Encyclopedia of Islam*, c. III, 1986, s. 627-628.
- AYDIN Mahir, *Vidin Kalesi Tuna Boyu'ndaki İnci*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2015.
- BEYDİLLİ Kemal, "Pazvandoğlu Osman", *DİA*, c. 34, İstanbul 2007, s. 208-210.
- EREN A. Cevat, "Pazvand-oğlu, Osman (1758-1807)", *İA*, c. 9, İstanbul 1988, s. 532-535.
- GENÇ Hacı Ali, *XVI-XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Ordularının Seferine Gidiş Merasimleri*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2006.
- GEZER Ömer, *Kale ve Nefer Habsburg Serhaddinde Osmanlı Askeri Gücü (1699-1715)*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2020.
- GÖYÜNÇ Nejad, "Hüseyin Paşa, Küçük", *DİA*, c. 19, İstanbul 1999, s. 6-8.
- GÖYÜNÇ Nejad, "Kapudan-ı Deryâ Küçük Hüseyin Paşa", *Tarih Dergisi*, c. 2, S. 3-4, İstanbul 1952, s. 35-50.
- GRADEVA Rossitsa, "Osman Pazvantoğlu of Vidin: Between Old and New", *Princeton Papers: Interdisciplinary Journal of Middle Eastern Studies*, vol. XIII, 2005, s. 115-161.
- III. Selim: İki Asrın Dönemecinde İstanbul*, Edt.: Coşkun Yılmaz, İstanbul 2010.
- KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, c. V, TTK, Ankara 2007.
- Mehmed Süreyya, *Sicil-i Osmani*, c. 3, Haz.: Nuri Akbayan, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 1996.
- MORDTMANN J. H., "Hüseyin Paşa (Küçük)", *İA*, c. 5/1, İstanbul 1987, s. 654-655.
- Nizâm-ı Kadim'den Nizâm-ı Cedid'e III. Selim ve Dönemi*, Edt.: Seyfi Kenan, İSAM Yay., İstanbul 2010.
- ÖZKAYA Yücel, *Osmanlı İmparatorluğunda Dağlı İsyancıları (1791-1808)*, TTK, Ankara 2020.
- SELÇUK Hava, *Tuna Boyunda Bir Osmanlı Kenti Vidin XIX. Yüzyıl*, Çizgi Kitabevi Yay., Konya 2013.
- SHAW Stanford J., *Eski ve Yeni Arasında Sultan III. Selim Yönetiminde Osmanlı İmparatorluğu*, Kapı Yay., İstanbul 2008.
- ŞAKUL Kahraman, *II. Viyana Kuşatması Yedi Başlı Ejderin Fendi*, Timaş Yay., İstanbul 2021.
- UYAR Mesut-Edward J. Erickon, *Osmanlı Askeri Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2014.
- UZUNÇARŞILI İsmail H., "1224 (1809) Senesinde Rus Seferine Gidecek Olan Kapukulu Ocaklarının İstanbuldan Hareketleri Esnasında Teşrifat Mucibince Yapılan Merasim", *Belleten*, c. VII/25, 1943, s. 101-111.
- ÜNLÜ Ertan, "Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa'nın Gelirleri ve Giderleri", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, c. 40/69, 2021, s. 234-265.

Ünlü, E. (2021). **Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa'nın Rumeli Seraskerliği**. ANKARAD, 2(4), 457-489.

ÜSTÜN Kadir, *The New Order and Its Enemies: Opposition to Military reform in the Ottoman Empire, 1789-1807*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Colombia University, 2013.

ÜSTÜNDAĞ Nagehan, *Power Politics in the Ottoman Balkan Provinces: A Case Study of Pazvandoğlu Osman*, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006.

ÜSTÜNDAĞ ÖZDEMİR Nagehan, *18. Yüzyılda Vidin Şehrinin Sosyo-Ekonomik Panoraması (1790-1808)*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2014.

YAVUZ Ali, *Vidin Ayanı Pazvantoğlu Osman'ın Faaliyetleri ve Merkezi Hükümetle İlişkileri*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar 2010.

YAYCIOĞLU Ali, *Partners of the Empire: The Crisis of the Ottoman Order in the Age of Revolutions*, Stanford University Press, Stanford, California 2016.

YEŞİL, Fatih, *İhtilaller Çağında Osmanlı Ordusu Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyoekonomik ve Sosyopolitik Değişim Üzerine Bir İnceleme (1793-1826)*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2016.

YILDIZ Aysel, *Crisis and Rebellion in the Ottoman Empire The Downfall of a Sultan in the Age of Revolution*, I.B. Tauris, London, New York 2017.

YILDIZ Hakan, *Haydi Osmanlı Seferi! Prut Seferi'nde Organizasyon ve Lojistik*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2006.

ZENS Robert W., *The Ayanlık and Pasvanoğlu Osman Paşa of Vidin in the Age of Ottoman Social Change 1791-1815*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Wisconsin-Madison, 2004.

ZENS Robert W., "Pasvanoğlu Osman Paşa and the Paşalık of Belgrade, 1791-1807", *International Journal of Turkish Studies*, 8, 2002, s. 88-104.